МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически партін Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Советан Министрий Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

112 (3969). | Ера, 17 сентябрь, 1964 шу. | Мах 2 кап.

Октябра сийна 20 ДИ ХЬАЛХА

Октябра дезача цІей сийна яьржача яхье дика къахьегама котало яьккхай Карабулакерча буруӀ деттача контора коллективо. Ийс бетта план — 20 ди хьалха кхоачашъяьй буруӀ деттараша. Мехкдаьтта лахарша 36500 метр буруӀ техад, царех кхоалагІа дакъа эІаміта диаметр йолча осташца а тохаш.

Къаьстта дика къахьийгад буруӀ деттача мастера Губин Николай Макаровича кулгалдеча коммунистически къахьегама цІи лелаеча бригада. Мехкдаьтта лахача бригадашта юкъе эгара хьалха шера план кхоачашъяьй цу коллективо.

Дика производствени толамаш доахаш къахьег мастераша В. Каткова, Н. Афанасенко, Д. Тонкогубова кулгалдеча бригада коллективаша а.

А. БАКАЛЮК.

СВЕКЛА — ШЕКАРА ЗАВОДЕ

Сийлахь - боккхача Октябра сийна шерре социалистически яхь а йоаржаь свекла чуэца белоббиниаб Шьвла производствени управлене «Автуринский» совхоза шоллагІча отделене къахьегамхой. Нхашка яраьннай 10 звено. Дийнахьара нарнаш тІекхоачашъю свекла хьийоаккхача механизатораша Арсаханов Жандара, Лорсанов Хьусена, Юнусов Адама, нхычар.

Къаьстта дика къахьег Минкаев Арубиней Елбуздуньева Яхийтен нерто леттача звеноша, гентарниказша Исаева Марнема, Шовхалова Лайлас, Гатаева Рабсула, кхыбараша а. ХІора гектара тІера 250 центнер йолаш свекла чуэц цар.

ЦІеньль свекла сихха шекара заводе дІахьу шофераша Мартыненко Владимирей Дакаев Вандин. Денна 3—4 рейс ю цар.

Э. ЭСЕМБАЕВ,
Шьвла партнома «Знание» яхача общества член.

ТЕХНОЛОГИЙ ТОЛАМ

Мехкдаьтта чакхдоахача промышленносте эгара лоархІамегІа йола процесс я крекинг-процесс. Цу процесса чоалхане латт юкедиса мазут чакхдоаккхача ханна аппараташка газе йокси хьахулаш хилларах. Из процесс дІахьош лаика температура давлени хилаева. Установка технологашта режим лелае харга хьежжа ла мехкдаьтта сийрда продуктани дукхагІа йоахкаген установкага йІахьагІча хана болх байтилген.

Крекинг-заводе № 9-10 яка установка планах 40—42 денна-буса болх бича ремонт е саца езаш я. Установка технологаш мамогга пунга дукха болх байта гІерт. Масала, июли августи бетташка установкага 46 деннен-бусее болх байтаб.

Планах ворхІ денна ремонт еш латта езача метте, ялх денна йистеяккха яьнна дІаяздаьдар оаха социалистически декхарш тІа. Болх дика эІаштІехьабаьккхача технологаша 1,5 деннек-буси хьалха ремонт яь яьккхар. ВархІ беттa валови продукци арахецара план 104,5 процент кхоачашъяьй, планал совгІа эзараш тоннаш мехкдаьтта сийрда продукташ яьннай. Цунга хьежжа Іы, электроэнерги, реагенташ кхояьй оаха.

Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьккхиб технологаш нн. Сарафонов, Потапова, Бунин, Юдин, кхиэтта кхыбараш. Установка технологаша доаш деннад Октябра сийна итт бетта план ханал хьалха кхоачашъе, планал совгІа эзараш тоннаш мехкдаьтта сийрда продукташ яла.

И. АРОНОВ,
№ 9-10 йолча установка начальник.

Доккхий къахьегама гІулакхаш карагІдувл крекинг-завода цхьоалагІча цеха № 1-2 йолча установка коллективана. 5-ча сентябре дена иттлагІча бетта чотах болх беш ба установка технологаш. Йиштта продукцега шийга дІадолар кІезигдара чотах 33 эзар сома мехьа электроэнерги, пар, хий, щелочь кходе вІаштІехьдаьннад коллектива.

Укх шера деррига а лаьрхІача планал совгІа установкагара Даьхенга кхаьчай итташ эшелонал совгІа сийрда продукташ.

ЧІоагІа къовсам лоттабу коллективо дезал цІей яьатІакхачале шийн къахьегама овсарле кхы а лакхъяра. Цу юкъе къаьстта хьинаре дакъа лоац оператораша Семенов Борисв. Грузсев Александра, кхычар.

Сурта тІа: № 1—2 йолча установка коллектив.

И. Яниева сурт.

ШЕРРА ХЬАЛЛОАЦАРГДА МОСКВИЧАША ДІАДОЛАДАЬР

«Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управлене мастераша-мехкдаьттахаша Нохч-ГІалгІай АССР берригача мастерашка даь ХХАЙКАРАЛ

Деза новкъостий!

КПСС ХХП-ча съездо хьалхашка оттадаь коммунистически общество хьалъяра декхараш тиламе кхоачашду советски халкъо. ЛоархІамегІарча декхарех цаІ да производствага дІадодар лохдар, хІора предприяте пайда баккхар.

Дукха ха йоацаш КПСС Централни Комитето могадаьд хІора хьаеш йола изделн зеше йоацаш хулга Іалашдар дукха лоаттабеча къовсама инициатива дІайолальча москвичий патриотически кхайкарал. Из керда дІадолаь гІулакх шерра хьаллаьцад вай республикерча дукхача предприятеша.

ЧІоагІа уйла тІайохийт производство нийсен ший ханнахьа кийчъяра, хьалха латта техникех технологи юкъекхахьара, бедал, материалаш, электроэнерги, ахча ххом беш дІаахийтара. Цхьабакъда, кхоеш йола уж хІамаш дикка дукхагІа хила йиш йолаш яр, нагахьа санна эррига предприятешка, производства эррига звеношка арахеча хІора издели лакха рентабельность йолаш, зе да деш хилийтара тІехьа лоаттабу къовсам деррига дукхала хьоххамаш оттаьча номенклатурах кхоачашдар а санна дола закон а хинна дІаоттаре.

Республика предприятешка кІезига дац пайда дукхагІа эшшига дукххача дакъе производства мастерехи цар шоаш дакъа лацараха тайша дола кхоачамаш.

Производстве боккха лоархІам болаш ва мастер-бригадир. Цун опыто, цунна харе, харе хьадда дакъа лоац къахьегам вІаштІехьбоаккхача. Це йоакхо е еза производстве эргаьнкха тоаяра, из декхарийло за толамагІа йола опыт юкъеккхаьа а москвичаша дІахьеххача тайпара. 1964—1966 шерашка продукци хІора тайпа хьадела зеше доацаш хургдолаш цу тайппара мехкдаьтта химически промышленность дегІайоалаяра кхы тІа ахча Іоадергдолаш деррига низаш оарцагІдаха а.

Производства техника тоаяларо мастергара дІадех масе оагІоаракъара знанеш йолаш хулга, хІеца аьлча вайх хІаравар декхарийла ва теш техника-экономически знанеш дани лакхъе. Къахьегаммара гІулакхаш коммунистически уйланца хургдолаш шоай коллективай болхлошта денна хьехам тергбе хІара мастеро, лакхъерг цар квалификаци.

«Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управлене мастераша шоашкара доагІа дакъа юкъехьоргда столицерча къахьегамхоша производства лакха рентабельность бахьан долаш дІабоалаьбаьча къовсама. Арахецаш йола продукци изделеш дерегІа хилийтар духьа оаха доаш лу шера шиннел кІеаигагІа йоацаш рационализаторски предложени ала а производствана юкъелхьа а.

Нохч-ГІалгІайчен предприятей берригa мастерам, бригадираш оаха тІахьех москвичаша дІадоладаь патриотически гІулакх хьаллацараш цу доккхача, берригача халкъа юкъарча гІулакхаца шоашкара дакъа лацаран.

Кхайкарал тІеийцад «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управлене мастерий собране.

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

Геттара дика цхьахетам ба хІанз хьамкІаши свеклаш лелераш. Республика колхозашкарен совхозашкарен 45 эзар гектаре тІара ялатан сисосаи лаьрхІа йола хьамкІаш чуйна яьннай, ерригача хьамкІий 41 процент хул цох. Ялата боккъоща кхаьчна яьнна хьамкІаш чуийцай 1182 гектара тІара. ХьамкІаш дукхагІа дІайийначa наьсархой, сунженций, урус-мартанхой, шаьлахой дукха балхаш да хІанз. Цу управленей кхашка гучабаргба шоллагІа чуэцча хьувкъама толам.

1500 гектара тІара чуийцай фабрикин свекла. ХІанчуэ тІехьагІа лаьтта езаш я 10 эзар гектара тІара свеклаш.

Ялаташ чуэцаме а зибь оах совхозашкен колхозашкен. ТІадоатІача шера хургболча хьувкъама 60 эзар гектар лаьтта аьхад. Из болх дикагІа берех да Грозненски Сунженски управленеш боахамаш. Цхьабакъда, лаьтташ кийчдара балхаш чІоагІа эсала деш-м да цхьадола боахамаш, керттера низи техникех ялаташ чуэцаш я аьнна беххаза вала йиш йолаш а дац из гІулакх. Болхлой кийса дІа-вха оттабаьчей техникех дерттІа пайда эцачей моттигашка толамца оах зибь. Гурахьа ялаташ дІадуа ха хьаьттий. Далача догІашца тоІаьвд лаьтта, хІалта ялаташ дІадера геттара дика хьал а оттад хІанз. 4120 гектар гуІранера ялаташ дІадийнад республика боахамаша.

1964-ча ШЕРА 15-ча СЕНТЯБАРГА РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ЯЛАТАШ ЧУЭЦАРИ ЗІЕБЬ АХАРИ
(План процентацца)

	хьамкІаш	фабрикин шекара свекла	зІебь ахар
Грозненски	59	16	46
Наьсарен	21	—	36
Ножай-Юрта	9	4	38
Сунженски	30	—	42
Урус-Мартана	46	18	29
Шаьла	25	18	30
Минпрозе колхозашкара, совхозашкара ерригаш	34	14	38
Наурски	64	—	34
Шелковски	67	—	14
Минземводхоза колхозашкара, совхозашкара ерригаш	65	—	29
Грозвино совхозаш	54	—	32
Консерв. объединене совхозаш	25	—	20
«Скотооткорм» треста боахамаш	53	—	4
Респуб. ю/б опыт. станци	32	14	29
Ерригача республике гІолла	41	19	35

* * *

ХьамкІаш сихха чуэцаш ба Грозненски производствени управлене Грозненски опорно-хьехаме совхоза механизатораш.

Из болх дІабоалаьбача массехк дийнахьа совхозе чуийцай 87 гектар хьамкІий. Хьалхарча дийнахь дена цига белгалбаьлар дикагІбола механизатораш. Царех ба комбайнераш Нарыжный Владимир, Ампадаев Николай, Кагирманов Сайди, Бинатов Юрий, кхыбараш а. Цу механизатораша хІора денна 6—7 гектар хьамкІий чуэц, а нормах совгІа 2 гектар.

Чуийца хьамкІаш хьаттаменца Іейташ сихха Артемовски элеваторе дІанхуъ цу совхозе. ХІанзе 181 центнер хьамкІий дІайийнаьй.

* * *

Самардийнахьа ялат и й н а хьамкІаш чуэца белабенний «Горячеисточненский» совхоза Дьолет Юрен Халидов Висхан звено. Хьалхарча дийнахьа цу механизатораша чуийцай 11 гектар хьамкІий. Ве дац цар хьенхашш а. ХІора гектара тІера 25 центнер хьамкІий чуэца аьнна тІайийна декхар кхоачашдуургда механизатораштa.

Совхоза кхьача участникаш а хьамкІаш чуэца дІабенлуш ба. Ялатийна лаьрхІа совхоза хьаьнхаь 300 гектар хьамкІаш поащцача хана чуэца йиш хургйолаш вІаштІехьбаьнихаб механизаторий болх. Цу гІуланха дика кийчъяьй комбайнаш, Іалашъяьй тракторий лафеташ, автотранспорт.

М. ГИЛОВ.

Гурахьа дуа ялат дІаде доладаьд «Ермоловский» совхозе. Ялат дІадера болх дика вІаштІехьбаьккхаб совхоза 1-ча отделене. СУРТА ТІА: 1-ча отделене гурахьа дуа ялат дІадуаш ба механизатораш.

Н. Кобиашвили сурт.

ВО ЧУЭЦ СВЕКЛА

НХАШКАРА БАЛХАШ СИхагІа чакхдахара тІеагІа хоза ха я хІанз латтар. Цхьабакъда, «Самашкинский» совхоза свеклай кхашка латта сурт из кхетадеча тара дац.

Цу совхоза кхоалагІча отделене чуэца езар 146 гектар шекара свекла я. Август бутт чакхбоаллаш дІаболиббе беза из болх нІсдагІча сентябре мара болабеннабац, укхала.

ХІанз а лерттІа вІаштІехьбаьккхабац из болх.

...Свеклай кхай тІа йоархІаша къайла а яьнха латтар трактор. Цу трактора гаьнна кхо кхелаг йоал белашца свекла оахкаш. Уж ба Машаева Сажлат, Одоева Дешин, Загалова Марет. Свекловодьемникага хьежа хІордадь, кхы из тоаяь а ца яьнна белашца ахка доладеннад тхо свекла яхаш дуьн лееньевой йолча Сажлата. ХІаьта тракторист Хамзаев Хьамид цхьа лоадамбоаца ремонт бахьан нолаш гаьнна тракторий бригаде вахавар. Е отделене механик, е совхоза разъездной механик, е техпомощь цІаккха а бІаргагургъяц кхашка. Кхашкарча механизаторашта малагІа новкъостал эш хьежаш лела безача механикаша трактористаш шоашта тІехьалелабу.

ШоллагІа йола свекловохьемник бригаде хІинз а тІехьа тоаеш я. Из маца йистергья хьеш сагвац.

Отделене свекла хьаяккха арабаьтна мах а геттара кІезига ба. Кулгаца свекла хьайоаккхаш верриги а иттех саг мара вац кхай тІа, хила везар 140—150 саг болча.

— ХІанз мара дІа а мича доладеннад тхо, вах-и хуребар, белха арабовла безалга дІахойтаргда оаха, царга, — йоах управляюще Астамирова.

Геттара эсала хьайоакх свекла совхоза цхьоалагІчен шоллагІчен отделенешка а. Цу шинна а отделене цхьоалагІча сентябре денз 27 гектара тІера мара свекла хьаьнккхаац. Царех шекара заводе дІайихьаац 22 тонн мара. КІезигагІа яле 350 тонн цІеньаь свекла латт цу отделеней кхашка. Уж дІаяхьа транспорт вІаштІехьъяккхац совхоза дирекце.

— Йиштта мара ер болх хьа па байте Іан хІал гІоргьа свекла, — йоах цхьоалагІча отделенерча звеньевойна Махаури Упаси Гойтемирова Маржанен.

Кхашкара деррига кхоачамбоапараш довзац совхоза директора Дышниев Султанан партбюро секретара Магомадов Іаббасан. КІеанга хул уж цига. Йиштта да совхозе латта гІулакхаш. Из хой хьегІ Урус-Мартана производствени управлене?

Г. ЗАКАРЯНЦ.

ІАРБИЙ ВІАШАГІКХИЙТТАЧА РЕСПУБЛИКА ПРЕМЬЕР-МИНИСТР АЛИ САБРИ МОСКВЕ КХАЬЧАВ

МОСКВА, 15 сентябрь. (ТАСС). Советски правительства дехарах тахан официальни визитаца Москве кхаьчав ВІашагІкхийттача Іарбий Республика премьер-министр Али Сабри шийн сесагаца.

Аэродроме вокххача хьаьнаш цунца баьхкача ОАР политически пачхахьалкхени деятелаштен шийн сесагаца накъавахар СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель Д. Ф. Устинов, кхыбараш, хІаьта иштта столицерча къахьегамхой шикалаш а.

ЦХЬОАЛАГІЧА ИНТЕРНАЦИОНАЛА БІАЬ ШУ

1864—1964

(ТЕЗИСАШ)

ЦхьоалагІа Интернационал... диллац вайна, масса за а дахаргдолаш да из болхлоша шоай кортамукъале бахьан долаш лоаттабеча къовсама исторе чухь. Цо лард еллай хьалъяра праз хІанз вайна кхьача йолча дерригдунен социалистически республика здание.

В. И. ЛЕНИН.

1964 шера 28 сентябре 100 шу дуз хьаккелар Іалаш коммунизмана лард еллараш. Дунен пролетариата сийлахь-боккхий баьчаши хьехархойи хинна Карл Маркси Фридрих Энгельси волаш йола эгара хьалхара дунен халкъашта юкъера болхлой класса массови революциони организаци — 1-гІа Интернационал (Дунен халкъашта юкъера Болхлой Товарищество) — вІашагІъелалача дийнахьа дела.

1-гІа Интернационал вІашагІделлача дийнахьа денз бІаь шу дизар — дерригача дунен болхлойи коммунистически болама цІей. Из сий дола юбилей белгалйоаххх коммунизма идеяш дунен ерригача континенташка когъяьначa хьалашка. Дунен коммунистически боламах эгара влиятельнегІа бола политически низ хилар, социализм СССР-е йиза а хьадда а котъялар, советски халкъ шерра коммунизм хьалъе доладалар, кхыча мехкашка социализм хьалъеш доаха толамаш дунен социализма системах тІа-тІа дукхагІа общество дегІаахара йола хьадда фактор хулаш хилар, капиталистически мехкашка болхлой болам низ болаш айбалар, халкъий къамаш-кортамукъален болама сийлахь-йоккхий коталенаш — из долла хІама 1-ча Интернационала гІулакхий теоретически лард а хинна дІаэтта йола, К. Марксей Ф. Энгельсей формулировать дь Іилман коммунизма идеяш [illegible]

Революцеони теори а оттаь, революционни болхлой болама стратегеи тактикаи принципаш белгал а яь, пролетариато шийн кортамукъале бахьан долаш лоаттабеча къовсама низ бола идейний политически герз деншад К. Марксей Ф. Энгельсей. 1-гІа Интернационал вІашагІдоларо организационне а кийчйир пролетариат. ХІанз, 100 шу даьнначул тІехьагІа, К. Марксей Ф. Энгельсей хьалханка оттаь 1-ча Интернационала керттера идеяш дунен коммунистически балаве яхаш я, уж толаме чакхйоахаш дітт социалистически мехкий халкъаша шоай хьинар ца кходеш къахьегарца.

Дунен халкъашта юкъерча Болхлой Товарищества доккхагІа дола васпет — пролетарски Интернационализмана тешаме хилар. 1-ча Интернационала денз а хинна дІаэттад эгара хьалха «Коммунистически партіе Манифеста тІа» дІакхайкадь «Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!» яха боевой лозунг. Тайп-тайпарча мехкий болхлой интернациональни вІашагІтохар 1-ча Интернационала исторически миссе яьрхІай К. Марксей Ф. Энгельсей. «Товарищества дехархІача сийлахь-доккхача хІамаех цаІ да, — яьдь К. Маркса, — тайп-тайпарча мехкий болхлошта цоаех вежарийн новкъостийн лаьрхІа ца Іеш шоай кортамукъале бахьан долаш цхьан эскаре вежарашен новкъостанен санна къовсам лоаттабеча вІаштІехьдоакх вежарийн новкъостийн санна шоайла хийтта ца Іеш, иштта шоаш хархІаш чакхбаргбола а гІулакх вІаштІехьдоакхилга» (К. Маркс, Ф. Энгельс. Сочинени, шоллагІа издани, т. 16, оагІ. 195).

1-ча Интернационала гІулакхашта доттам телаш К. Марксей Ф. Энгельсей дийрхІад, революционни болхлой болам объективни исторически закономерностах, цхьан класса — капиталистий класса Іалаш тІадоаттален болча тайп-тайпарча мехкий болхлой овлангара хьашташ цаІаш хилар бахьан долаш интернациональни хилар.

Дунен халкъашта юкъерча капиталан низо, тайп-тайпарча мехкий буржуази шоайла барта а йолаш пролетариата революционни болам таІабе гІертара духьала шийн интернациональни цхьоагІо лакха езаш яр болхлой класс.

ВІаштІехьбаьнна болхлой болам яьалхе гІалаш даха бозабаларца дунен халкъашта юкъерча пролетариата шийн гІулакхаш цхьан бартаца леладелга буржуазеца лоаттабеча классови къовсаме цо толамаш дахара хилалза дергдоаца хьал а хинна дІаэттад. «Дахкача хана опыто хьахьекхад, — йоахар 1-ча Интернационала Учредительни Манифеста тІа, — тайп-тайпарча мехкий болхлошта юкъе хила езаш а кортамукъале бахьан долаш шоаш лоаттабеча къовсаме шоайла чІоагІа оагІув хьаллаьца латтара цар дегаш уратттале лезаш а йола вежарий цхьоагІо бе-баш ца хеташ хиларах цар декъаленца деррига низаш эшаргдола хулаш доах» (К. Маркс, Ф. Энгельс. Сочиненеш, шоллагІа издани, т. 16, оагІ. 10—11).

Болхлой класса революционни къовсам дегІаахарга хьежжа общественни вахара интернационализаци яра объективни процесс бахьан долаш, тайп-тайпарча мехкий революционни процессашта юкъера букханаш тІа-тІа айхагІа хулаш хилар бахьан долаш тІа-тІа дукхагІа лакхлуш хьаьнхаб пролетарски интернационализма лоархІам. В. И. Ленина белгалдаьхад, гІулакхий массайолча организашка ерригача торонех бизаш масе оагІоракъарен пайда эцлага тайп-тайпарча мехкий болхлой классови къовсам чакхбьинначул тІехьагІа мара вІаштІехьдоалаш ца хилар» (В. И. Ленин. Сочиненей бизза гулам, т. 17, оагІ. 182).

Къахьегача алаций кортамукъален болама хІара кердача этапе шерлуш хьаьнхаб дунен халкъашта юкъерча болхлой класса цхьана низаш тІа а ухийтам къестадеш долча декхарий боарах, хІаьта цу цхьан хана хувалуш хинай къаьст-къаьстача цун отрядаша антиимпериалистически къовсама юкъарча гІулакха юкъе доалаш хинначa лакхъа характер а.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хиннача тІехьагІарча хана пролетарски интернационализма лакхера критери а хинна дІаэттар дунен тІа эгара хьалхара социалистически пачхахьалкхе — Советски Союз лораелга. советски халкъа карагІдаьнна революционни хІамаш меттахьа лоаттаделтах социализм бахьан долаш дунен халкъашта юкъерча болхлой класса лоаттабу къовсам толаме чакхбоакха лоархІамера хьал хилар бахьан долаш. Цу цхьан хана исторе чухь эгара хьалха хьахинай кхыча халкъашта шийгара хьоххам тотташ а берригача дунен халкъашта юкъерча революционни болама материальни база хьаеш а йола социалистически революци котъяьннача мехка керда общество хьалъяр санна йола интернациональни пролетарски декхар кхоачашдара форма.

Кхы а дукхагІа шербу дунен халкъашта юкъерча болхлой класса интернациональни декхарий гон вай заманахьа, дунен социализма система революционни дегІаахара керттера фактор а хинна дІаэттача хана. Интернационализма тохкама кхера а хинна дІаэттад хІанз дунен социалистически системацара, цун цхьоагІоацара гІулакхаш.

ТІа-тІа дукхагІа алам чулоацаш йоагІа хІанз пролетарски интернационализма идея, шийн исторически миссе кхоачашъеш, пролетариато лоаттабеш бола кортамукъален къовсам берригача къахьегамхой, массар, къамий кортамукъале социализм бахьай долаш къовсам лоаттабеча дерригача халкъий овлангарча хьашташа мааькхара хилар гучадаьннадаь.

Пролетарски интернационализма принципаш кхоачашъяро дІадех вай заман дерригача революционни низий цхьоагІоа вІашин юкъера новкъостали чІоагІдара тІадерзадаь низаш мамогга совдоахилга. МоллагІча тайпара гІийрта а уж низаш вІашагІъоастаде, уж вІашин духьал оттаде гІертаре доккха зе ду империализманен реакцинен духьала лоаттабеча юкъарча къовсама гІулакха.

Дунен халкъашта юкъерча Болхлой Товарищества принципаш кхоачам я еш, коммунистически болама массе оагІорахьара гІо-новкъостал ду къаман лоІам бахьан долаш, империалистически колониальни Іазапа духьала къовсам лоаттабеш долча халкъашта, из гІо-новкъостал шийн интернациональни декхар санна лоархІ.

Буржуазни национализманен шовинизманен духьала хьаьха къовсам я лоаттабеш. К. Марксей Ф. Энгельсей белгалдьхай боккъонца дола къамий хьашташ из къам, цун болхлой класс прогрессивни революционни низьаца дегІаахара хьашташ интернациональни хьаштаца хов долаш из хиларал совгІа, кхыча бесса, дІаала цар малхара хилар. Ф. Энгельса хьийзад, «болхлой боламера боккъонца йола къамий идеяш, вешта аьлча промышленносте санна, иштта юрта бохаме а, экономически факторашца, белгалбаьча мехка доал деш йолча факторашца нийса йоагІаш йола идеяш цу цхьан хана масслаз а боккъонца йола интернациональни идеяш а я» яхаш (т. 13, оагІ. 374).

Революционни болам дегІааллара исторе дикка баккъалдь из марксистски тезис нийса хилар.

Цу е кхыча мехка болхлой болама дентелаша интернационализма принципаш йиийолийтаж хилча, из доккха зе ду дунен халкъашта юкъерча ерригача болхлой класса дагь ца Іеш эгара хьалха цу мехка болхлой класса къамий хьашташтa а. Шоай мехка къахьегамхой хьалторо лакхъяра, дерригача халкъа къаман хьаштий хьагІехьа боккъонца еш йола йоакхо дІакъоастае йиш яц дерригІа дІахьоча интернационализмах. Кхыча мехкий пролетарешцарча шоай революционни вошала тешаме болча марксисташа-ленинцаша майра а хьинаре а къовсам лоаттабу къам дІакъоастахара духьала, шовинизманен расизманен духьала, дунен халкъашта юкъерча къахьегамхой барт-цхьоагІон принципаш дерригІа чакхъяхара тІехьа.

Машар, демократи, къаман лоІам, социализм бахьан долаш дерригача дунен тІа латтача къовсама хьалха эгта болхача коммунисташа шоай доккха интернациональни декхар лоархІ дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама цхьоагІо марксизма-ленинизма принципий ларда тІа лораелгахи чІоагІъелгахи.

Дунен халкъашта юкъерча Болхлой Товарищества дІакхайкаь пролетарски интернационализма революционни принципаш тахан вахара къаьстта боккхача лоархІамe хулаш йоагІа. Уж принципаш дерригІа чакхъяхар — белгала коммунизм котйоаккхаргйола хьал-

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА БОЛХЛОЙ БОЛАМА БОЕВОЙ НИКЪ

1. Дунен халкъашта юкъера болхлой болам дегІабара хилалха эргІоацача хана вІашагІделлад 1-гІа Интернационал.

XIX-ча йІаьшерен хьалхарча ах даькъе дукхагІа дийлача сихха дегІаьхай пролетариат, лакхлуш а тІа-тІа дукхагІа ирлуш а лаьттай къахьегамаи капиталаи юкъера классови вІашдухьалленаш. Ингалсерча чартистски болама, Францерча лионски болхлоша герз карa а долаш 1831-чей 1834-чей шерашка яьча восстанеша, Германе силезски ткачаша 1844 шера яьча восстане хьахьекхар, политически къовсама арена тІа керда общественни низ баьнна хилар — пролетариат «Таханара общество еркъалуш йолча пхина а классана юкъера эгара хьалхара сийлахь-боккха тІом ба» аьнна К. Маркса 1848 шера июнь бетта хиннача парижски болхлой турпалерча къовсамах (т. 7, оагІ. 29).

(ДІахоадар 2-ча оагІо тІа).

ЦХЬОАЛАГІЧА ИНТЕРНАЦИОНАЛА БІАЬ ШУ

(Дlахьоввр. Доладур 1-ча агІо тІа).

Болхлой класса революционни къовсам, тІаьтІа дуккхаІа тайп-тайпанча формехь а ласташ, дегІаьхаб кхыча мехкашка а.

Буржуазеца юххьанца лоаттадьча къовсамашка хьа а хиннаб, дегІа а ихаб пролетариата ший классови сакхетам, совбиййнаб эксплуататоршта духьала къовсам лоаттабара ший мутІараш вІашагІтохарца бола цуи безам. Болхлой болама тІа-тІа чІоагІагІа эшаш хулар ше идейни кийчбергбола, къовсама лерхІараш, уж кхоачамдергдола навъгашн средствашн къаьста белгалбоахаргбола бокъонца йола революционни теори. 1848 шерарча революце а цул дlахорча политически дегІаахара а урокашка хьажжехар, цу хана болхлой болама юкъе дукхагІа хиннача кагийбуржуазни утопически социализма теорешка из декхар кхоачашдулургдоацаш хилар. «...Юххьанцара социализм, — аздаьд В. И. Ленина, — утопически социализм хиннай. Цо критика яьй капиталистически обществана, харцахьа лаьохІай из, вий кхайкаьй цунна, из дІаяккхара уйла еш хиннай, дикагІа йолча строя сатувсаш хиннад цо, эксплуатаци е мегаргйоацаш хиларах біаьхий бараш тешабе гІертаи хиннай из.

Цхьабакъда, бокъонца бола никъ хьахьокха мегадац утопически социализмана. Цунна хаййоацаш е капитализме нах лоалла лоаттабара маІан хьадовийта а, е из дегІаахара законаш хьадела а, е керда общество хьакхоллар а хинна дІаотта могаш бола общественни низ лаха а» (т. 23, оагІ. 46).

Къоастаде ха хьатІаоттача болхлой класса къовсама дешашта ма эшнара йола Іилман революционни теори хьадра декхар К. Марксеи Ф. Энгельсеи кхоачашдаьд.

I-ча Интернационал хьахулача хана К. Марксеи Ф. Энгельсеи «Коммунистически парте манифеста» тІа а кхыча балхаш тІа а Іилман коммунизма теоре лардаш кийчъяьй, болхлой класса исторически роль белгалъяьккхай. Цар дьахьеккхад, духхьал болхлой классо—капиталистически строй дІаяккха, обществана социалистически вргалонаш е, из декхар кхоачашдар духьа берриге къахьегамхойи тоІабаь боахкаранм шейна гонахьа віашагІа тоха могаргдолаш бола хьадда революционни низ хилар. Цудухьа аьннад К. Маркса пролетариатах «адамле дегІабоалаера кара дола» класс я аьниа (т. 16, оагІ. 336).

К. Маркса I-ча Интернационала лоархІамегІара декхар лаьрхІад тайп-тайпанча мехкашкара болхлой болам революционни къовсам цхьана лоаттабар духьа вІашагІтехилга. Іилман коммунизмо идейни потала яккхар ІалашеІга, пролетарски кулгалхой хадраш хьалкхеелга.

Интернационали цунна деш дола кулгаш вІашагІдоллараx В. И. Ленина яхачох, «цу общества са хинпача» (т. 26, оагІ. 49) К. Маркса практически организационни гІулакхий керттера дакъа хилар.

I-ча Интернационала дерриге истори — из ба пролетариати цуи цхьоагІон вІаштІехьъяккхар духьа, цуи социалистически сакхетам лакхбар духьа лоаттабу къовсам. Дунен халкъашта юкъерча Болхлой Товариществе кхоатбир болхлой класса гІулакх бахьан долаш къовсам лоаттабу толашагІа бола взараш нах, юххьанцара лоархІаме гІапаш даьхар стихийни болхлой болам Іилман социализмаца бувзарга бодача новкъа гІолла.

Цхьоалагіча Интернационало, В. И. Ленина, яхачох, «дунен халкъашта юкъерча болхлой организацена лард оллай капитала революционни низ тІабахьа уж кийчбара..., лард талай социализм бахьан долаш лоаттабеча пролетарски дунен халкъашта юкъерча къовсама» (т. 38, оагІ. 302, 303). Цо дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама юхейтай революционни къовсама стратегии тактикен Іилманца оттаяра йоккха, мах бай вааргоаца опыт, из боккхача лоархІаме хилар кагийбуржуазни социалистически теореш аша а яь Іилман коммунизма идеаш потъахара. Дунен халкъашта юкъерча Болхлой Товариществе К. Марксеи Ф. Энгельсеи кхалхебаьй Іилман социализма идеаш дукхача вахьегамхоштта юкъеххьа бола сийлакха пролетарски революционераш. Царна юкъе хиннаб: А. Бебель, И. Беккер, Э. Варлен, Э. Дюпон, Ф. Зорге, П. Лафарг, Ф. Лесснер, В. Либкнехт, Л. Франкель, кхыбола тайп-тайпанча мехкашкара болхлой сий дола нихалаш.

2. Юххера а пролетариат кхача гІертар классаш йоаца общество хьаелга да аьнна дІахьахайнадьд I-ча Интернационало. Цо хьадда дакъа лаьцар коммунистически идеалах йола Іилман уйлаш йоаржалра.

Коммунизм — из я производства средствашта дерригача халкъа цхьа доалахье а йолаш, нах масо оагІорахьара дегІаахарца цхьана лаьм догІаукхаш латтача Іилман техники ларда тІа производительни низаш а хьалъотаргдолаш, обществени рузкъан дерриге хьостаи дизача хьарсамах хьаухаргдолаш. «ХІаранегара — хьинарашка хьежжа, хІаранена — эшарашка хьежжа яха сийлахь-йоккха принцип кхоачашхургйолаш йолча общества берригача члений йиза социальни ниййсхо а йолаш йола, классаш йоаца общественни строй.

Коммунизм — из я общества ше шийна доал деліга чІоагІаургдола, общества дукхьа хьегаш дола къа массанена а вахара эггара чІоагІа хилаиза даргдоаца гІулакх а хинна дІаоттаргдола, хІаране хьинар халкъа пайда дукхагІа хургболча тайпара, юкъекхухьаргдола, чІоагІа вІаштІехьъьнина паргІатачен сакхетамерчен къахьегамхой общество. Коммунизмо лерхІар — из да хІара саг а дерригa ахам а эксплуатаце йолагІча а формаех мукъадоаккхилга, материальни производстве дегІаахара бодрам боацаш шера никъ лулга, берригача наха мел оц материальни духовни рузкъаш хулийтилга, хІара саг гармонически а массе оагІорахьара а дегІаухаргвола хьалаш хулийтилга.

Коммунизм — эггара кхетамогІа, эггара гуманнегІа, эггара ниййсхо йолашогІа общество вІаштІехьъяккхара форма. Коммунизма идеалаш потъхлар духьа къовсам лоаттабеш а яла чухаш а хиннай пролетарски революционерий дукхха поколенеш.

Къечен аскетизман общество, сага сий доалеш саг ІатеІаеши йола военизированни общество а лоархІаш коммунистически строя хьакъехьарча уйлашта юкъа цхьаккха хІама долаш яц Іилман коммунизм. Цу тайпарча уйлашта духьала вагча Маркса ниййса яьшхай уж «Казарменни коммунизм» а лоархІаш. К. Марксеи Ф. Энгельсеи Іилманца ларх еллай коммунизма идеалаш кхоачашьарга бодача навкъа, укх тайпара принцип хьайха а йоаккхаш: «Болхлой классо ше де дезаш ца болхлой класс мукъайоаккхилга», «долче, болхлой класса сийлахь-деккха декхар а хинна дІаэттах политически Іалдал доаккхилга» (т. 16, оагІ. 12, 10).

К. Марксеи Ф. Энгельсеи хьахьекхад социалистически революци чакхйоаккхилгеи капитализм дІаяккхараи социализм хьалъяраи пролетариата диктатура оттаелгеи хилаиза даргдоацаши да дича йиш йоацаши хилар. Марксизма-ленинизма лард еллараштa хетарш дегІа а кхуллаш. В. И. Ленина ниййса белгалъяьккхай пролетариата диктатура, пролетариатан пролетараша доапача къахьегамхой дукхача тайпаітен юкъерча цхьоагІон, «капитал цІенъяь тІера кхоссар, буржуазе еш йола духьален цуи оагІонгахьара юхаметтаоттае гІертилген бокъонца кагдар духьа эттача цхьоагІон, социализм бокъонца хьалъяри чІоагІъяри духьа эттача цхьоагІон» къаьстта форма из хиларах тарра (т. 28, оагІ. 377).

3. Болхлой болама стратегии тактикен шоаш белгалъеш К. Марксеи Ф. Энгельсеи I-ча Интернационала хьалхашка положени оттаьй болхлой боламо юххера а кхоачаие лерхІачун духьа, коммунизм бахьан долаш лоаттабу къовсам цуи гаргагІара декхараш кхоачашдар духьа лоаттабеча къовсамца тарбе безаш.

Аьттехьара а «аьрдехьара» а ревизионисташ шоай низ кхоачар деш ба из лоархІамера принцип йохавр духьа. Аьттехьарча оппортунисташа тІахьех юххера а тІаххача гІерташ дола хІама дита а дите, цхьаделча дакъе реформаш яр духьа къовсам лоаттабара, «аьрдехьарча» ревизионисташа хІадех денна хьалхашка уттта, сагетагІа дола болхлой класса зьашташ лицделийтилга, наьха революционни къовсам лаьрххІа кийчбаиза барг да хилар дІатІаьзцац, хІаьта, исторически хьалаш мичча бесса дале а, сагетагІа дола декхар а лоархІаш, хьалхашка уттадт социалистически революци кхы на голеш чакхъяккхара декхар.

Марксизмана лард еллараша хьахьекхад пролетариата цхьоагІонхой хургболаш дукхха къахьегамхой, къаьстта а ахархой, революцегахьа бахаиза барг да хилар. Йовдиш я «Ахархой тІома шоллагІча изданеца» дІахкхочашъяь хила езши я Германе хинна социалистически революци, яха К. Маркса указани (т. 29 оагІ. 37). К. Маркса белгалдаькад, бахача нахах дикка доккха дакъа къахьегама ахархой болча мехкашка цар хьалложаш да хуле пролетарски революце хьадда котало йоаккхарг да хилар. Духхьал из указани ларде а лувцаш отталь В. И. Ленина болхлой классеи ахархойи цхьоагІон проблема.

I-ча Интернационала теореи практикая біаьхий баьб болхлой болам хьал долча классай цхьана кхийттачи Іадала духхьала лоаттабеча революционни къовсама кулгалдеш, классо сацна къовсам лоаттабе йиш яц пролетариатага, хьалдолча классаша хьаьча ерригача къьнарча партешта духхьал латта къаьстта политически парти а хинна из дІаоттачул гІехьагІа мара яхача революцерча парте лоархІама хьакъехьарча Іилман марксистски выводашца.

В. И. Ленина дегІайоалаьча цу выводий ларда тІа хьалъь а шоай гІулакхаш чакхдоахаш а я дерригача дунен тІа коммунизм котъяккхар духьа лоаттабеча болхлой классеи берригача къахьегамхойи къовсама керте латта марксистско-ленински партеш.

4. Дунен халкъашта юкъерча болхлой класса тайп-тайпарча отрядий кхетолуган цхьоагІон вІаштІехьданкха а гІерташ, I-ча Интернационала лоархІамегІара декхар лаьрхІах К. Марксеи Ф. Энгельсеи болхлой болам дегІабара новкъарле еча тайп-тайпарча кагийбуржуазни теченей влияни юхайоаккхилга. «Интернационал, — льхад К. Маркса, — вІашагІделладар социалистически аксоциалистически сектаншта меттел къовсам лоаттабара бокъонца йола болхлой класс вІашагІйоллар духьа» (т. 33, оагІ. 278).

К. Марксеи Ф. Энгельсеи I Интернационала чу кІаьд да луш къовсам лоаттабаьб шин фронтоі аьттехьарчен «аьрдехьарчен» оппортунизмана. Цар хьала харцахьа лаьрхІаc аьттехьарча оппортунисташа революционни классови къовсама принципа меттел антагонистически классай бартцхьоагІо хургъя яха идеяш уттаелта. Цар гучаьхай капитализм социализмага яла тарлуш хилара хьакъехьара, ший социально-экономически кхы толха да еш йитача капитализм овлангара дена «тоалла» тарлуш хилара хьахъехьара английски тред-юнионистийи Лассала тІехьа латтарийи реформистски иллюзеш.

Іилман коммунизмана лард еллараша цу хане а къахетам боацаш критика йора кагийбуржуазни аьрдехьара оппортунистически теченей авантюристически тактикаен псевдореволюционни фразеологенен, гучайоахар царех боалла волюнтаризми догматизми. Цу кагийбуржуазни теченеех Дунен халкъашта юкъерча Болхлой Товарищества эггара лиргагІа йола моастагІа я ший субъективизмаца «аьрдехьарча» авантюризмаца белгалйоалаш йола бакунизм. Болхлой класса низах тешаш хинавац Бакунин. Цхьаккха а пачхьалкхел, цу дакъе пролетарски а, тІаьцаш хиннадац цо, анархизма идеолог а хинна лаьттан из.

Бакунина хетараш белгал а доахаш, К. Маркса яздаьд: «Цхьаккха хІама дац социальни революцех цунна хоьш, политически фразаш мара хІама дац цунах цунна хоьш. Цуи экономически хьалаш цунна дола дац» (т. 18, оагІ. 615).

Берригача кагийбуржуазни революционерашка санна, Бакунина тІех мах а баьб, кхы боккхагІа цхьаьнкха ца хеташ лоархІам а баьб низ бара, лоархІам баьбац революце объективни хьалий. Цунна хетачох, революци хур е ца хур яха дош, бух соццача кхаьчача, наьха лоІамах, царна ларах тийша да. Экономически хьалаш а доацашлой бе цуи социальни революце лард, — яздаьд К. Маркса (т. 18, оагІ. 615). Дукхача наьха революционни къовсам вІаштІехьбаккхалза барг да хилар бакъдеш хиннац бакунизм, цунна меттел мегаргйолаш лаьрхІай цо стихийно хулаш йола бунташи заговораш, хилаиза иргйоацача революционни къовсама этапашта тІагІолла тІехкхувсавала гІийртав из. Бакунистий авантюризм бух соццача кхаьчача буржуазена дІакара йодаш хиннай. Ультрааьрдехьара, псевдореволюционни фразаш дукьала а лувцаш, Интернационала барт бохабе гІийртав Бакунини бакунисташи, из бухдоаккхаргдола болх лелабаьб цунна духхьала. К. Марксеи Ф. Энгельсеи кІаьд ца луш къовсам лоаттабаьй болхлой болам вІашагІбаккха лаьрхІа бакунисташа леладеча тийшача балхашта духхьала.

Лассальянства хила хьакъ долаш йоача культличноста чІоагІа духьала хиннав К. Марксеи Ф. Энгельси, гучадаьхад цуи гІалатерча идеологен практикаи кагийбуржуазни овлаш. Из анархистски дезорганизаторства лозунг хилар белгал а доахаш, иштта критика яьй цар «цхьаккха авторитеташ хьаштдац» яхача бакунистий лозунга а.

5. 1-ча Интернационала даь балхаш бахьан долаш обществени дегІаахара низ бола фактор а хинна дІаэттаб дунен халкъашта юкъера болхлой болам. «Итт шера чухь доал даьй Интернационало, — яздаьд Ф. Энгельса, — европейски исторе цхьан дакъа — белгала кхоане шийх йоаллача дакъа (т. 33, оагІ. 538). Парижски Коммуна — исторе чухь эггара хьалхара пролетариата диктатура пачхахьалкхе, Интернационала духовни кІоригт, «XIX-ча біаьшерен сийлахьбоккхагІча пролетарски болама сийлахь-йоккхагІа образец» (В. И. Ленин. Сочиненей биза гулам, т. 16, оагІ. 453). Коммуна опыт вІашагІа а тохаш, К. Маркса боккхача низаца белгалдаьхаа революцен наькъана капитализма метта социализм дІаоттара пролетариата диктатура ца хила йиш йоацаши хилаиза иргйоацашн хилар.

Интернационализма уйлах, национализмаца машар ца хилара уйлах дизза да Дунен халкъашта юкъерча Болхлой Товарищества программни документаш. Цар зерраг1а гучальхай «тийша болх дегадьа къаний предрассудкаш хьеш а къамаш довхача тІемашка цІий мехкадеши халкъа рузкъаш доадеши йолча» буржуазе политика (т. 16, оагІ. 11). 1-ча Интернационала берригача балхе — къаьстта а Парижски Коммуна не хьалланаре — башха-дикка пролетарски бартцхьоагІон, пролетарски интернационализма образецаш енпай.

6. Дикка йоккха влияни яьй 1-ча Интернационала Россе революционни болхлойи болам дегІаахара. 1870 шу доладуча юхьа а тІехьа Женеве хьахиннай Н. Г. Чернышевске хьехама тІехьара Н. Утин, А. Трусов, В. Мегов керте а волаш хинна 1-ча Интернационала эрсий секци. К. Марксага шоаш дальийтача письмо тІа цар хоабора «Интернационала принципаш эрсий болхлошта юкъе шерра дІайоаржара чІоагІа новкъостал де а цу принципий духьа уж вІашагІтоха а» лаьрІа шоаш хиларах. Интернационала эрсий секцена хьалхара викал хье кулавалар хье, яхаш декхар дора К. Марксага. К. Маркса жоп деннад: «Ас тІад а ваха сайна хьатІаэц Корттерча Совете шоай викал хила аьнна оаш тІадожадеш дола сийлахь декхар» (К. Марксеи Ф. Энгельсеи эрсий политически деятелашца дІаюха кхахьийта кахьаташ. Госполитиздат, 1951 ш., оагІ. 36, 38).

К. Марксеи Ф. Энгельсеи боккха лоархІам баьб Россе революционни болам дегІабара. 1-ча Интернационала эрсий секце гІулакх кхоачамбаь дусаш хиннадац цу ханарча Россе хьалха лаьттача наьха цунцара бувзамаш. Марксизма идеяш дукхача наькъашка гІолла Россе кхоачаш а хьалха латтача эрсий наха, революционни болама чІоагІа влияни еш а хиннай. «Дунен халкъашта юкъерча Болхлой Товарищества хана долча уставен» «1-ча Интернационала центральни Женевски секце Дунен халкъашта юкъерча болхлой ассоциаце» уставеи влияни а хинна оттадь да «Къулбехьенроссийски болхлой союза» устав. «Къилбаседехьарча эрсий болхлой» программо белгалдаьхад, ший декхаршка хилача из союз «Малхбузен социал-демократически партена» гарга хилар.

Дунен халкъашта юкъера Болхлой Товарищество керте лаьттача кортамукъален болама дикка дакъа лоацаш хиннаб Россе революционераш.

ХІаьта, дукха шераш цул тІехьагІа дІадахача хана вай партии Советски пачхахьалкхен вІашагІъеллача В. И. Ленина, Іилман коммунизма теори, стратегеж пролетарията лоаттабеча классови къовсама тактикаи хьакъехьара хьехам кердача хьалашка дегІа а кхувлаш, 1-ча Интернационала революционни къовсама башха-дикка революционни опыт ларде лийцай.

7. Цхьоалагіча Интернационало, яхад В. И. Ленина, «ший исторически роль чакхъьяккхай болхлой болам дунен массе а мехкашка бовраи боацаш дукхагІа дегІабенача заманна, белгала широкне дегІабенача, къаьст-къаьстача къаной пачхадьалкхений ларда тІа дукхача наькъа социалистически болхлой партеш хьахиннача заманна моттиг дІа а луш» (т. 26, оагІ. 50).

Цхьабакъда, 1-ча Интернационала революционни традицеша Іалаьнате йоккха влияни яьй дунен халкъашта юкъера революционни болхлой болам дІахо мел йодача хана дегІаахара. Цу традицей влияни хоелар II-ча Интернационала гІулакхашка а, керттерча дакъе Ф. Энгельса цІерца ювзенна йолча хана. Духььал цу хана адам вІаштІехьдаккхарн политически къовсам лоаттабарн легальни торонех пайда оцара йоккха опыт Іоайир гІорбаьйна болча болхлой болама деятелаша кулгалдеш хиннача социал-демократически партеша. Предпринимателашкарен буржуазни правительствашкарен политически экономически гІойленаш кІезига яханар къахьегамхоша. Классови къовсаме дахьача толамаша чІоагІбеш хиннаб шоай низах бола болхлой тешам. Цунца цхьана болхлой болама мутІараша юкъера буржуазни кагийбуржуазни уйлаш ераш, предпринимателашкара яхача тІойленех бахьанаш а доахаш, эксплуататорски капиталистически стройна «трансформаци» хила тарлуш хиларах йола реформистски иллюзеш чІоагІа юкъехахьа баьлар.

Ф. Энгельс венначул тІехьагІа II-ча Интернационала деш дола кулгаш кІезиг-кІезига лоацаш дІалаьцар аьттехьарча оппортунистически элементаша. Интернационала программни документашта юкъера революционни чулоацам хадбе баьлар уж. Ревизионисташи реформисташи, кагийбуржуазни социализма теори дайи а, иц. марксизмана тІагІерта болабелар цхьа аьттехьарен, тІаккха «аьрдехьарен». К. Марксеи Ф. Энгельсеи гІулакха гадоаккхаш дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламе къовсам болбир Россерчен кхыча мехкашцарчен социал-демократе революционни низаша.

Эггара хоадамболашагІен чакхъяллапа ший деррагІен оппортунизмана а ревизионизмана а критика йир В. И. Ленинен цунна тІехьалоттарашен.

Капитализма монополистически стади, империализма хьалашка, В. И. Ленина чІоагІа къовсам лоаттабир марксистски хьехам кІена хилийтара, чІоагІа біаьхий бир из кердача лоархІамерча положенешен выводашцен. В. И. Ленина бахьан хилар марксизм творчески дегІайоалара біарча эпоха. В. И. Ленина вІашагІъелла болхлой класса парти дерригача дунен классови къовсама практикана теххача марксистски теоре гранитни ларда тІа хьахилар. Россе большевистски парти — керда тайпа парти вІашагІйоллар боккхача лоархІаме хилар дунен халкъашта юкъера болхлой болам дегІабоалабеча.

Кхо революци ечен уж кийчъечен ханара марксизма-ленинизма принципаш чакхъяьха біаьхий опыт чулоац ленински парте исторе.

Дерригача дунен исторе лоархІаме я большевизма оппортунизма тайп-тайпарча формашта духьала къовсам лоаттабара опыт. Большевикаша, В. И. Ленин керте а латташ, идейно йохайир Россера ревизионизм, доккха дакъа дІалаьцар дунен-халкъашта юкъе из гучаякхара. Цхьан хаина цар цох тарра кІаьд ца луш къовсам лоаттабора «аьрдехьарча» оппортунизмана массе а тайпара кагийча буржуазе ультра-революционность гучаювлара духьала а. Ленинизмо гучадаьккхар цу тайпара революционность тувалуш хилар, чІоагІа ца хилар, харц хилар, цуи авантюристически лух, коммунизман гІулакха из зение хилар.

8. Хьалхара дунен тІом болабенначa шоххьлеш реформизма коаллалла дІачукерчаш хиннача II Интернационала социал-демократически партей хьалхле лелаераша биза тийшабелх бир болхлой класса тІулаьха, тийшабелх бир пролетарски барт-цхьоагІон сийлаха-йоккхача принципашта, империалистически тІем тІа шоай буржуазе оагІув хьаллацара позицени тІа а баьна. Цун лидераш социал-шовинизма позицени тІа оттар бахьан долаш II Интернационала эхь долаш хІалах а хилар, леха а дехар. ТІема деша хьакъехьа халдаиза интернационалистски позице тІа лаьттар В. И. Ленин керте лаьтта большевикий партии. Болгаре, Германе, Голландe, кхыча мехкий болхлой партешкара цхьайола интернационалистски группаша. В. И. Ленина кхайкарад дир социал-демократически партешкарча революционни элементашка керда Интернационал диллара уж тІаьхьехаш, оппортунисташа бохабеш хІама техар, социал-шовинизмаи къайлагІара форма хиларга хьежжа центризм гучахьехар. III Коммунистически Интернационали лард лаш ехар.

Коммунистически Интернационал диллах 1919 ш. Россе социалистически революци котъяьннача ханарча Октябра низ болча идеей влиянех дунен революционни низаш чІоагІа айлуш лаьттача хьалашка. «Кхоалагіча Интернационала, — яздаьд В. И. Ленина, — хьайийр II Интернационала балхах хьахиннараш, дІахоададе цуи оппортунистически, социал-шовинистски, буржуазеи а кагийча буржуазеи а біехал, пролетариата диктатура кхоачашье йоллабелар» (т. 38, оагІ. 303).

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце хьайийлар адамиен исторе керда зама — капитализм хІалак хилара, социализми коммунизми котъялара зама. Большевикий парте хьалхленца В. И. Ленин керте а волаш болхлой классо, Россерча къахьегамхоша кхоачашъяьча Октябрьски революцех Іилман коммунизма теори практике кхоачашъяра, I Интернационала идеалаш чакхъяхара хьоихам хилар. Исторе чухь эггара хьалха боккхача мехка территоре тІара буржуазе Іалдал дІадаьккхар, пролетариата диктатура оттадир Советски Іалдала форме. Социалистически революце ши дуне деш дийкъар хьалха наІ хинна капиталистий дуне — капитализманнен социализманнен, цу хІамаца дунен социалистически система йиллаина юхь а йолаш. Советски халкъен вай партен революционни къовсама а хІама хьаде магара хьинара а опыта тІа массе а оагІорахьара исторически техкам бир социалистически революце пролетариата диктатураи, керда общество хьалъяра наькъахи законаш — боарамехи болча марксистско-ленински хьехама.

Октябрьски социалистически революце Іалаьмата доккха гІо дир дунен болхлой, демократически, къамий-кортамукъален болам дегІаахара. Овлан тІара ергало яьлар дерригача дунен тІарча адамиен истореца, цуи кортамукъален боламна, дукхача адамий сакхетамиен идеологенен.

9. Ше кхоллар хадданза В. И. Ленина цІерца дувзаденна долча III Коммунистически Интернационала тІехьен цуи сийлера революционни традици дІахо яхьъари хилар. Коминтерн вІашагІтехача хана дукха коммунистически партеш хІетта хьахулаш мара ягІанар. ГІордальнна цунна карагІаьннар латт тайп-тайпарча мехкий хьалха латта, дукхагІа революционни уйлаш йола элементаш цо марксизма-ленинизма байракха кІал кхотаяйийтарах. Коминтерн ше дакъа деррагача дунен организаци яь: цо беш бола белх эггара хьалха дунен-халкъий болхлой болама исторе чухь Европани Американ доаленей тІех а баьлар, Азеи Африкеи гІолла дІа а баржаш. Коминтерна къовстам бир болхлой болама кердача исторически хьалашкарча лоархІамерча дукхача теоретически дешаиіта, цо цІенхаштта гІо дир адамашта юкъе коммунизма уйлаш дІайоаржара, хьалкхейир керда болхлой баьчча, чІоагІача марксистий-ленинистий біарча тІехье. В. И. Ленина хьалхленца Коминтерно дІахо бихьар марксисташа шин фронте лоаттабаь къовсам — аьттехьарча оппортунизмаца «аьрдехьарча» кагийча буржуазен революционностах духьал. Цу къовсама лелаве хьа а хулаш, чІоагІ а лера оппортунизмана хьала йола коммунистически партеш.

Революционни марксизмана мутІахьа хилар Коминтерна керттера башхало яр, цо из белгала эргийтар Социалистически болхлой Интернационала а цунах хьакхетаи хиначa Профсоюзий Амстердамски Интернационала а реформистий уйлашта юхе.

В. И. Ленин веннача тІехьагІа Коминтерна болх цІанхаштарча кхоачамбоацарех мукъа баьцар, хІаьта цхьайолча хана сектантски гІалаташ а дерраш. Сталина ший культ лелаяь а цо Іаьткъар. Цхьабакъда, цу гІалатаиен ледархьаиен дІалоаде йиш яц социализманнен машараи тІехьа къовсам лоаттабара дунен-халкъий пролетариати низаш сецнагІа дахара Коминтерна карагІийнараш. Дуненна тІехь шоллагІча дунен тІема мохкаш гулъяла йолаеннача хана, Коминтерно ший VII Конгрессе (1935 ш) къовстам бир фашизманиен тІеман болхлой класса лоаттабергбола къовсама пайданарча тактикан, дІаоттайир дерриге демократически машар безе низаш кхетадалийтара программа. VII Конгресса решенеех чІоагІале а еш, коммунистически партеша хьалхле тІайийцав барт наІ бола пролетарски фронт, барт наІ бола антифашистски халкъий фронт вІашагІйоллара тІехьа, колониальни кхычарех тийша долчен мехкашкарча халкъий къамен-кортамукъален болам хьаллоацилга чІоагІдара тІехьа. Коминтерна никъ къаьста бехгалбаьлар Эфиоперча, Испанерча, Китаерча, Австерча, Албанерча, Чехословакерча халкъашта духьаларча империалистически агрессена духьала къовсам лоаттабарна.

Нагахь санна хІаьта шоллагІа дунен тІом баьржабале, тІаккха а из бахьан долаш белхтеккхам тІабож империалистически пачхахьалкхенашца цхьатарра, кхычеттел шоай мехкашкарча халкъашта, бовра хкерам тІаэттабоалашехьа коммунисташа шоашка дІакхоададаь кулг дІа ца ийнача, фашизманен тІеман дукхьала барт наІ болча тІа ца ийнача правосоциалистически хьераша. Коммунистий хьахьехьа лаьча, уж бар из барра фашизманен адамаш гоама долча нар идеологенен духьала, германски, японски, итальянски империалистий захватнически политикана духьала халкъаша лоаттабу къовсам вІаштІехьбаьккхараш, из хьалкхаьбараш, цунна хьалхле лелаьраш. Коммунисташа гучайоахар английски, французски, американски империализмо лелаь фашистий агресси могаяра политика.

Ший хьалхарча мутІарашца Советски Союза коммунисташ хиннача сийлахь-доккхача коммунистий эсхара дунен миллионаш болча къонгаиен мехкараиен шоай са ца кходеш тІом бир фашистий ордашта духьала, хІаьта нот а баьлар.

Біаьр взараш коммунисташ байра тІема арапашка а фашистий набахтешка а тІехьа тІайоагІача тІехьенашта кхычарех тийша ца баха, демократе, машара, халкъий доттагІала, социализма сийлахь-йоккхача принципий ларда тІа вахар хьашторе хилийта.

Хоиш долча беса, 1943 шера, шийна юкъе йоллаш хинна еррига партеш цхьатарра раьза а йолаш, Коммунистически интернационало дІакхайкадир ше дІахецаш хилар. Цу ханалехьа цо истореца ший дакъа кхоачашдир. Цун хьалхленца хьахилар, дегІаьхар, чІоагІъелар, марксистски-ленински кхетанца чІоагІъелар иттаи коммунистически партеш. Цул совгІа цар беча балха тайп-тайпара хьалашен дунен тІема лоаттамен чІоагІа чоалхане дерзадора наІ йоалла центрера царна хьалхле лелаелга.

ДІахо долхача шерашка коммунистически болам дерригача дунен тІа яна ца барах совгІа, кхы а сий долашагІен юкъе нах дукхагІа болаши хилар. Дунен шоллагІа тІом дІабаьнначул тІехьагІа хувцаденнача исторически хьалашка дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламо керда тайп-тайпара формаш оттайир партешта юкъе лелача гІулакхийн вІашн балха ниэал хувцарнен: шин оагІорахьара, дукхача оагІонашкахьара, региональни хьисапе вІашагІеттабалар, совещанеш, хІаьта цох тарра дунен дегІаахара актуальни проблемаш цхьана яшкара а марксистско-ленински партей юкъара кусе оттаяра а вІашагІъеттаху дунен-халкъий коммунистий форумаш санна йола форма.

10. Дунен шоллагІча тІом тІа фашизм йохаяро, дукхача мехкашка социалистически революцеш котъялара, къамий-кортамукъален болам низ болаш дегІабаро, болхлой классо лоаттабу къовсам айбаларо дунен хоттам овлантІара хувцабалийтаб. Социализм цхьан мехка гом чура араьннай, цунах низ бола дунен система хиннай — иштта да вай заманахь общество сихха дегІаахарах керттера хьахинар. Ший исторе лоархІамга диллача дуне дегІаахарах хьахиннар шоллагІдар да — колониальни система йохар.

Цу дерригие а хІахо чІоагІа мелйир капитализма, кердача тайпара хІоаргйир цуи юкъера кризис. Дикаа дыргдоацача дальар дІахо марксистско-ленински теори дегІайоалаелга, революционни къовсама опыт чуерзаелга, дунен халкъашта юкъерча лоаттамцара эрглонаш а лоархІаш болхлой болама стратегии тактикен оттаелга.

1957-чех 1960-чен шерашка коммунистически болхлойи партей викалий Совещанешка юкъара программни документаш оттадир — Деклорацеи Заявленеи; цар тІа творчески марксизма-ленинизма позицеш тІара жоп деннад вай ханарча лоархІамегІарча дешашта, къоастамбаьб дунен коммунистически а болхлой а болама керттерча наькъа а, стратегена а, тактикана а. Волах долча партешa юкъара нукІарле дарах уж декхараш кхоачашдарца доккха дакъа дІальшар КПСС XX съезда: цо, марксизма-ленинизма теорел чІоагІале а еш, цо шер а еш кердача тайпара отта а дир, соца а дир мехка чухь а арахьа а догІаахара массеха овлан тІара дешаш. «КПСС XX съезда исторически решеней, — йоах 1960 шерарча коммунистически партей Заявлене тІа, — КПСС-я а СССР-ча коммунистически гІишлона а сийлахь-боккха лоархІам хинна да Іеш, цо вай йолайир дунен-халкъий коммунистически болама кердача этапа, гІо дир из дІахо марксизма-ленинизма ларда тІа дегІаахийтара».

КПСС Программа тІа, парте XXII съезда решенеш тІа чулерзадаьд коммунизм хьалъяра оплан тІара дешаш, дунен болхлой а къамий-кортамукъален а актуальни проблемаш. Социализманен коммунизманен тІехьа лоаттабеча къовсама опыт еррига ларІа а лаьрхІа, КПСС Программа марксизман-ленинизман истореца эггара хьалха йоаржлаь характеристика лу социализмагара коммунизмага далара къоастамбоалаш долча наькъашта. КПСС Программа тІа хьахьекха положенеш шерра хаддаьчий кошла долча марксистско-ленински партеша.

Революционни теори творчески дегІаахийтарна шоашка доагІар лу еррига марксистско-ленински партеша. Социалистически мехкашкарча коммунистически болхлойи партеша йоккха а тайп-тайпара а социализм хьалъяра опыт Іоалаьй, шоашкарча хьалашка хьежжа белгалдаьх социалистически экономика йиллара наькъаш, индустриализаце методаш, юрта боахам социалистически ларда тІа эргаддиккара хьисапаш, пачхахьалкхе хьалъяра, социалистически культура дегІаахийтара формаш. ДегІадаьхка долча капиталистически мехкашкарча коммунистически болхлойи партеша йоккха опыт Іоалаьй коммунисташта гонахьа дукхха къахьегамхой вІашагІтохара, монополисташта духьалара фронт вІашагІйоллара тІехьа, дукхача адамашца революционни гІулакхаш доладарь барт-цхьоагІо хилийтара тІехьа. Къоначa къамий пачхахьалкхений коммунистически а болхлой а партеш біаьхий хиннай къам из дарра кхычарех тийша ца хилийтара а колониализмех а неоколониализма еррига формаех а мукъадаиккхара тІехьа, къамена экономика йиллара, шоай мехкашкара дерриге демократически низаш вІашагІтохара тІехьа, капиталистически боаца дегІаахара никъ котбахийтара тІехьа.

Дунен коммунистически болам дегІаахара керттера никъ сета а беш, кхоачаш а беш, марксистски-ленински партеша шоай стратегеи тактикен гІулакхаш хувцаделарга хьежжа уттаю, дунен дегІаахара хІанзарча этапа къоастам болаш болча белгалъяний лоархІам ларде а лувцаш.

Революционни теори I Интернационала принципаш творчески дегІаухийта хІанзарча ханара коммунистически болам — Дунен халкъашта юкъерча Болхлой Товариществан ше ярра йола цуи революционни принципий Іалдалийн тІехье а цуи гІулакх дІахо дихьар а я.

ВАЙ ХАНАРА СИЙЛАХЬ-ДОККХИЙ РЕВОЛЮЦИОННИ НИЗАШ

Пролетарски интернационализма принципаш кхоачашъеча дунен-халкъашта юкъерча коммунистически болама исторически толамаш хоадабеш дола дакъа дІалаьцар дунен дегІаахара качественно керда хьалаш хьахилийтарца. Цу дегІаахара керттера чулоацам, керттера дестам, керттера йишхалонаш къоастаде дунен социалистически система йолаеннача хана. Империализманe духьал, общество социалистически ларда тІа органиюхара тІехьа къовсам лоаттабу низаш.

11. Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъяьлча. Россе пролетариата диктатура оттаяча вай мехкарча болхлой класса а берригача къахьегамхошта а хьалхашка эггар ший чулоацамгеи тоаллаие хиларгеи хилала кІаьхха а из хиннача тайпара дола декхар — дунен тІа эггара хьалхара социалистически общество хьалъелга.

Коммунистически парте хьалхле а лелаеш советски халкъ эггара хьалха доладалар социализм хьалъяра толамеи долча наькъашка. Цу турпалерча, исторе чухь шийна тарра цхьа болхача къовсаме доккха хьажар гІалайхар. Эггара хьалха социализмагеи коммунизмагеи бола никъ буллаш, керда общество хьалъяра гІулакх шийна рузкъа цхьаккха хьокхам а боацаш. Советски Союза доккхача толамийи коталойи гІозле яйна ца Іеш, дукхача гІалатийи ка ца алареи къахьал йоаца а йийлар.

Вай партен вай мехкан социализм хьалъечa хана лийна дукха халонаш Сталина ший культ лелаярца юхаенна яр. Ший культ лелаяро дикхий зенаш дир социализма хьалташта, дукха кхоачамбоацараш хьахилийтар. Из иштта хиннзале а Советски Союзерча къахьегамхоша гІорльйна толамаш даьхар. XX съезде КПСС-а хоадамбеш бехке дир социализмана а марксизма-ленинизмана а хийра дола культа личност лелаяра, яханета а оттайир. ДІахо дегІа а йоалайир партен пачхахьалкхени общества а вахара ленински принципаши боарамаши, шерра хьайийлар социализм хьалъяь а дальна. Йоаржаьь коммунизм хьалъе доладенначa халкъа творчески низаш дегІаахара еша паргІатонаш.

СССР-е социализмо йиза а хоадамболлаш а котало дийхаь — ленински парте а советски халкъе а баьча балхах хьахинна керттердар да.

Цу котъялон дунен-исторе лоархІам латт:

— политически сфере эггара хьалха чІоагІъелар принципиально кердача тайпара йола пачхахьалкхе — социалистически пачхахьалкхе, демократе лакхехьарча тайпара-социалистически демократи;

(Дlахьоввр 3-ча агІо тІа).

«СЕРДАЛО»
2-ча агІ. 17 сентябрь, 1964 шу.

ЦХЬОАЛАГIЧА ИНТЕРНАЦИОНАЛА БIАЬ ШУ

экономика сфере эгтара хьалха дIадоьккхая производства тоговаш — капиталистически эксплуатаце ларх къаьст-къаьстача наьха доалахьа хилар; общественни доалахьенах хьадда оалаи лем йола доалахьеи форма хинай: мехка хьаллйир социализма материальни база; IалашдаьI коммунизма материально-технически база хьалъйоа еша хьалаш: оалаи тIара тоадеинад советски халкъа вахара хьал;

— социальни дакъе эгтара хьалха кхоачаининад бIаьшерашка адамашта дагадаьллар — дIадоьхаи масса а тайпара дола сиго саг военаделга, хьалъьИ вIашк моастагIал дола, классаш йоаца общество, IалашъьИ къахьегамхой социальни бокъонаш;

— идеологически дакъе — марксизмахленинизмах советски халкъа мировоззрени хинай, хьахинаб ше сайна керда кхы боаца социалистически кхетами морали; хьахкеллаИ социалистически культура.

Iалаьмате боккха лоархIам хилар Советски Союзе къамий деша къоастам бар. Вай мехка масса тIа практике дIахьеккар вахха социализмо мара къамашта IотIъам доаттабара ерига форман дIалха торо ца хилийтар, тайп-тайпарча къамашта вIашн гIулакхаш лехаделгеи, цар перарий доттагIали Iаланде могаргдола цаI мара боаца, ма дарра къамий гIулакх тоадергдола низ болхлой класс мара ца хилар.

Йоаза а хоадамболаш а социализм котъьлара IаланДар Советски Союз йоаржжаьль коммунизм хьалъе йолалуга. Коммунистически общество хьалъяро белгалду парте Программа тIа оттадаь кхолхлен дехкар кхоачашделга — коммунизма материально-технически база йиллилга, общественни коммунистически отношенеш хьалулийтилга, керда саг хьалхоеелга. КПСС-а шой бернга низи хьинара кIалу марксисташталенинцашта юкъера кхоачашде дагаьльттар чаккданккхара — коммунизм хьалъяра.

Социализм хьалъеча хана сайна йоарджаль коммунизм хьалъеш а — хьалхлен дакъа болхлой классага да — эгтара хьалха латтача, эгтара барт-цхьоагIо йолча советски обществе классага.

СССР-е коммунизм хьалъяра Программо адамаш оарцагIа дахара докхха дакъа дIалоац советски халкъа хьакъехьа меттел, хIанзарча ханарча деррагача революционни ниэий кхаьъехьа а. Из программа вахарца кхоачашъяро бIаргагуш хьахьокх деррагача дунен тIарча къахьегамхошта бIаьшерашка дагадаьлла хIама хиначa коммунизмах лаьттан моарa яхлагIча дакъа тIа йилла общество хилар, цунах кхьча мехкашкарча халкъашта — кхоачашъе таргурбола перспектива хилар.

СССР-е коммунизм хьалъяр, социалистически система кхьча мехкашка социализм хьалъяр — из Iилма коммунизма принципаш тIа общество эргIанккхара цаI йола процесс я.

12. Социализма дунен система хьаьр — из да дунен халкъашта юкъерча болхлой болама карагIдьнина керттердар, марксизма-ленинизма Iалаьмате йоккха котало. «Ерригача дунен политика вIкини лоаттае мегаргдола» (т. 41, оагI. 165) иэе социализмах хьабарах Ленина гениальне хьалхе а аьнар кхоачашхулаш латт.

Дунен социальни шин системаца — социалистически капиталистически — юкъера экономически яхьи политически къовсами хIанзара дуне дегIаахара дукъ да. Цу къовсамо цаI шоллагIчоа тIехьа йоаккхаш позициеш йоах социализмо капитализмагара. Социализмо шеIхаштта готьный капитализм адамий къахьегама керттерча сфере — материальни производства сфере. Дунен халкъашта юкъерча политика хьакъе а социализма цкъа доахаь ца Iеш дуккхаза а доладь империализма агрессивни дагалувцарам, вхадийттад керда дунен тIом хьоабелга, духьале лаь империализма контрреволюци кхьча мехкашка йоаржаяра. Социализмаи капитализмаи къовсам деррагача дунен халкъашта юкъера вахар — дунен экономика, политика, идеологи чуйоаш.

В. И. Ленина хьалххехьа а гуш хинпача тайпара, социалистически мехкаша шоай керттера воздействи ю дунен революцена, дунен халкъаш дегIаахара шоаш доалача боахама толамашца. Советски Союзе коммунизм хьалъяра программа толамца кхоачашъяр, социалистически система мехкашка социализм хьалъьеккхар хьалтделаш да хIанз а капитализм дIанкхара тIехьа е къама низ-Iоткъамах мукъабовлара тIехьа къовсам лоаттабу деррига халкъаш. Социализми коммунизми хьалъяро дунен социалистически система чIоагIъю ца дунен халкъашта юкъерча коммунистически, болхлой, къамаш-мукъадахара болама база хиларах тарра. В. И. Ленина бийца керда общество хьалъерий хьоккама еэ адамаш прогрессивни дегIаахара лоархIаме фактор а хинна дIаэттаб. Болхлой классо довзол декха лоаттабеча къовсамо, демократически къамаш-мукъадахарен боламаша шиттал толамаш а доахаргдацар, шиттал шер а лургдацар, йогахьа сайна цар социализма чIоагIлуш йоагIача дунен системаца оагIув бийхна бецаре.

Вахаре чIоагIдаьд капитализмах хьакъестача мехкий айхха цхьоагIо хилаиза арг ца хилар, цар низаш империализма духьал цхьана доаттабеча къовсаме а социализми коммунизми хьалъеча в маIнагIтоха дозаш хилар. В. И. Ленина дика гуш, хьалхе а хьахайтад, эгтара хьаьргъаьина йолча мелкобуржуазно-национальни предрассудкашцара къовсам социализм интернационални низ а хинна дIаэттаврца хьалхарча аргIане отташ хилар (т. 41, оагI. 165).

Дунен социалистически система хьахиларо дIадех хьалха болхлой класса тайп-тайпарча отрядашта, хIьата шитта социалистически пачч ахьалкхенашта вIаши юкъе хьаттача гIулакхий норма хинна интернационализма принципаш дIайоаржаяр. Уж отношенеш кхоачаш хинна Iе йиш яц дуккхьала йиш бокъо хилара, территориальне бIарчал, паччахьалкхен шиИ лоIаме хилари суверенитети лархIара, цаI шоллагIчуи чурча гIулакхашта юкъе ца лелхара принципашца, уж принципаш мамогга бизагIеи хадданзен кхоачашъе лархIаш яле а. Цар шитта лерхI социалистически паччахьалкхенаш вIаши вежарашка новкъостал доги айхха барт-цхьоагIони гIулаккхаш леладеи.

Советски наха шоай интернациональни декхар лерхI шоай мехка низ чIоагI а беш, дегIа а боалабеш, коммунизм хьал а еш, низ-Iоткъаш лоаттабераштa духьала къовсам лоаттабе хьалгIайттача классах болча вежараштa массе оагIорахьара новкъостал дар. Советски Союз низ кхоачаш хилар—из социалистически паччахьалкхенаштен колониальни—низ-Iоткъамах мукъадьаиначо мехкаштен духьаларча империалистически агрессе новкъа, дунен тIом хьоабара невкъа ела юкъ я. Советски Союзе леввя долаш а хьаьда а лоладеча гIулакхаша цкъа совцабаь ца Iеш, дуккхаза а соцабаьИ империалисташ тIема агресси ца ейташ.

Советски Союзан кхьча социалистически мехкашен массе оагIорахьара новкъостал ду къамаш-мукъадахара болама, хьинаре а хадданза а хьалхоац империализмана, колониализмана, неоколониализмана духьало къовсам лоаттабу халкъаш. Цар новкъостал ду дуккхача мехкий обороноспособность чIоагIъяра, цар къама экономика, культура дегIайоалаяра кадраш кийчъяра. СССР-о дакъа лоацаш новкъостал деш хьал а аьй, хьалъеш а я цу мехкашка 500 совгIа промышленни кхьйоли объект. 400 совгIа объект я кхыдолча европейски социалистически мехкашa дакъа лоацаш хьалъеш.

Социализми коммунизми хьалъяро, социалистически мехкий низ чIоагIбаро шерiйолийт революционни кортамукъалени болама новкъостал де а уж хьалхана а цар йола торо. Цудухьа социалистически мехкий коммунистически экономика лакхъярах еш йолча йоаккхаж шоай интернациональни декхар. дунен революционни процесс дегIайоалаяра юкъе лоаца дакъа лерхI.

13. 1-ча Интернационале болх баьча шерашка болхлой класс массанахьа а низ-Iоткъама кIаллаташи бокъо йоацаши яр. БIаьшера Iалаьмате боккха низ а хинна дIаэттай из, хIана пуйга я социализми коммунизми бахьан лоаттабеча къовсаме, дунен революционни процессе хьалхе лелаш йола роль.

Социализма мехкашка керда общество хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсаме керте латт болхлой класс. Капиталистически мехкашка моллагIа дле а эксплуатацена духьал, империализмана духьал, машара, демократена, социализмана тIехьа лоаттабеча къовсаме хьалхарча мутIаре латт болхлой класс. Халкъаш къамаи шиИ лоIаме хилара тIехьа, колониализма эхь дола система цIенъяь дIаяккхара тIехьа эгтара тIех хаддаза къовсам лоаттабьр болхлой класс я. Дунен халкъашта юкъера болхлой класс адамаша машара тIехьа империалисташа дагалоаттадераштa духьал лоаттабоча къовсаме керттера низ ба.

ХIанзарча замак юкъ-йоттиго латт болхлой класс эгтара хьалха латта экономически, политически, идеологически низ бола класс, дунен коммунистически хьисаве овлаигара эргадаккхара шиИ цаI дола, дизза дола Iилма теори а Iилма ларда тIа оттаь социалистически революце стратеги тактикеи а йола хIанзарча обществе цаI мара йоаца класс хиларах тарра.

К. Марксеи, Ф. Энгельсеи оттаьй болхлой классе машаре боачача а машарерча а наькъаца социалистически революци чакхйоаккхаргъя яха положени.

«Товариществa политически болашй къаьстта йола форма оттаи хьалхе а—аьхад К. Маркса—уж боламаш цхьан хIаманна тIадерзадаь хила дезилга хьа мара дехац цо... де дагалаттачоа машарерча агитаце чекхагIча а нийсагIча а новкъа гIалугача восстании яр Iовдала гIулакх хургдар» (т. 17, оагI. 635). Гера бе делда ача восстание теоре отталча марксизма-ленинизма лаэдаш еххарашa аьхад, цуица цхьана къовсама парламентски формех пайда эцилга тIа ца эцаш ца дитарал совгIа, цу формай болхлой класса бола боккха лоархIам белгала а баьхаб. «Парламенташка болхлой хилар, лоадаи боаца гIулакх да... аьнна хетадаьла мегаргдац,—аьхад К. Маркса.—Правительствам вай моастагIал делаш я; вешина мел йолча масе а средствашца хIама тоха еза вай царна. Парламенташта юкъе вахийтавенна хIара болхлo царна тIа ляьккха котало я, цхьабакъда бокъонца бола ших харжа-м беза» (т. 17, оагI. 647). Из шоаш деш Iилма коммунизма лардаш еххарашa белгалдьахад болхлой класса парламентски къовсам толаме хургба, нагахьа сайна из парламентал арахьа дуккхача наха лоаттабеча къовсамца цхьана лоаттабеш бале яхаш.

Марксистски-ленински партеша лоаттаю лини я болхлой классе къовсама ерриga формаш,—машаре а машаре йоаца в, парламентски а парламентски йоаца а формаш караерзаяра лини, чекха а вIалла, дагa доацаш а къовсама формаш хувца кийча хила хьех.

ХIанзарча хьалхе хулаш йолча дунен аренерча ниэий кердача соотношение дикка шерьш дуккхача капиталистически мехкашкарча болхлой классо граждански тIом а ца беш паччахьалкхен Iаьдал хьадаккхара йола торо, парламентах къахьегача халкъа эша кочал а я, производства кертера средстваш халкъа бе кхоачилга Iалашде а. ХIьата шитта, эксплуататорски классаш халкъа низ бе йолаеннача хьалашка кхыйола торо а дагалоаттае еза машаре доацаш социализмага девлар. Дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама документаш тIа белгалдоаккхача бесса, хIара къаьсттача мехкара социализмага валара цу е воих способа реальни торо къоастаю хьадда долча историчеки хьалаша.

14. Марксизмо-ленинизмо хьех, социализмана тIехьарча къовсама лоаттама дакъа да демократена тIехьара къовсам, яхаш. 1-ча Интернационалерча «аьрдехьарча» оппортунисташa аьхад, демократи бахьан къахьегамхой социальни бокъонаш кортамукъаленаши бахьан — къовсам лоаттабар революцена «тийша болх бар», «буржуазоца барта вахар» да. «Йолаш йола порядок могаяра нийса» да демократена тIехьара къовсам хьаллацар, цудухьа цуица тIехьа ца дувлар кхайкадеш хинна «революционераш» бет а боахаш, Ф. Энгельса аьхад: «хIаьта нагахьа сайна йолаш йолча порядко найна луш йолча средствах цунна духьаларча къовсаме вай пайда эце, тIаккха цунах из могаяр ход?» «Политически кортамукъаленаш, собранеи союзий бокъонаш, кепа йоалон кортамукъал — гой из да вай герз; кулгаш вIашка а дахка, политика тIара девла йиш йиЙ вайга, нагахьа сайна из герз вайгара дIадаккха гIерташ хилча? Дунцаш да моллагIа а политически гIулакх йолаш йола порядок могаяра нийса да, яхаш. ХIаьта цу порядко найна бе шийна духьал къовсам лоаттабе средстваш луш хилча, тIаккха царех пайда эцар йолаш йола порядок могаеш хилар дац» (т. 17, оагI. 417, 432).

Болхлой класса дание а бе-башха доацаш дац ше малагIча хьалашка классови къовсам лоаттабу: реакце е къаьстта йолча политически кортамукъалений, монополей доале е царна доазув а оттадара, къама низ-Iоткъам е шиЙ лоIаме хилара хьалашка. Духхьал цудухьа коммунистически партеша къовсам лоаттабу демократена тIехьа, монополеша беча низа духьал, политически кортамукъаленоши къам шиЙ лоIаме хилари бахьан.

Вай хана хьахинпад моллагIа йолча реформай доазонел ара а дахна капиталистически мехкашка болхлой классе социализм бахьан лоаттабу къовсам дIахо дегIабоалабира боккха лоархIам бола гIулакхаш къаьстача хьалашка буржуазега цунна дайталургдола хьал. Болхлой классо ше керттера тоха хIама тIаерзаю капиталистически монополешта духьал. Деррига Iаьдал цар хилар дIадаккха хьаштделаш обществa наькъа деррига кертера доакъош хилча хьахул финансови капитала низ-Iоткъама духьал бола беррига болаaш низ болча антимонополистически тоателах вIашагIтоха йиш йола торо.

Демократически юкъарча къовсамо социалистически революци дIагаьна а ца йоаккхаш, гаргаез из. Демократически болам кIоаргагIеи хьадагIеи ше худ дуккхача наьха политически саккетам лакхлу, цунца дуккагIа гу царна шоашта йиоза йолча паргIатонга, къам шиЙ лоIаме хиларга, машарга, демократега вахара дикача торонага бола ших духхьал социализмо мара беллаьг ца хилар.

15. Дунен революционни процесса лоархIамеча дакъа да къамаш-мукъадахара болам. К. Маркса, Ф. Энгельса, 1-ча Интернационале болхлой класса кхетам тIайнаб къама низ-Iоткъамца барт хурбоаш гIулакх лоайе, яхаш. Халкъий къамаш-мукъадахара тIехьа къовсам хьалланар болхлой хилапза дагIдоаш декхар лийрхIад цар, белгалдаьхад социалистически идеал моллагIча тайпара бале а сага низIоткъам баьца, социальни сайна къама а низIоткъама баьца моастагIал долаш хилие низIоткъама кIалха латта къамаш мукъадахар метрополей пролетариат мукъалаккхара тIехьа лоаттабеча къовсама керттерчарех цхьа дакъа хила. Марксеи Энгельсеи Iалаьмате боккха лоархIам беш хинпаб польски халкъа къам-мукъадаккхара болама. Халкъ мукъадахарчара Ирландие лоаттабеча къовсамчарча 1-ча Интернационала отношенех В. И. Ленина аьнпаб: «Iоткъам лоаттабеча къамий пролетариат къамаий болама машапа малагIа гIулакх долаш хила еза хьахоатта Iалаьмате цхьа образеп я» (т. 23, оагI. 307). К. Марксеи Ф. Энгельсеи боккха мах бьаб цу хана Азе мехкашка хулаш хиначо халкъа революционни выступленей. Европа мехкашка революционни пролетариата союзникаш а хинна чIаоттадургболча кхоачарча сийлахь-боккхача кортамукъален бадарий юкъигаш лийрхIаЙ цар цу выступленеех.

Империализма замах В. И. Ленина дIахо дегIайоалаьЙ К. Марксеи Ф. Энгельсеи къама дешах йола идеи. ДегIадьххача капиталистически мехкий пролетариата классови къовсами колониешкарча халкъий къамаш-мукъадахара къовсами юкъара антиимпериалистически къовсам а хинна дIаэтта беза, яхаш, хьийкад цо. К. Марксеи Ф. Энгельсеи арадьнкха сийлахьдоккха «Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!» яха лозунг дIахо дегIадоаладеш доригача тоIадаь доахкача халкъашта дунен пролетариат вIашагIкхетара тIахьийхар В. И. Ленина. Цо аьхад «Масса а мехкашкара пролетареши тоIадаь доахка халкъаши, вIашагIкхета!».

Дунен социализма низаца хьадда новкъостал дир тоIадаь доахкача халкъашта къамаш-мукъадахара лоаттабеча къовсамо толамаш дахара. Укх тIеххьарча тхъаь шера 50-нех совгIа болча мехка къамаш-мукъадахара революцена дIалхаИ колониальни режимаш. Колониальни Iаьдала карахиннача халкъашта карагIдаьнна сийлахь-доккха гIулакх да из, цар хьинара а турпалеи а результат я.

Дунен дикача докхача дакъа тIа социализм чIоагI ца вича йохаргъяндар колониализм а. ШиЙ аргIана колониальни система йохаро новкъостал ду дунен социализм котйоалаш дIахкара. Исторически арено тIа-тIа дукхагIа халкъаш революционни новкъа доларо хьахулийт социалистически идеаЙ, марксизма-ленинизма хьехана влияни шIакха ца хинпача тайпара лакхъяра яна къаьстта лина хьалаш.

16. Шоай идеологи тIехьа къовсам лоаттабеш, коммунисташа чIоагIа лоархIам бу машар лорабаре чIоагIбарем. Буржуазе тIема политикана Интернационале духьалоттаьЙ, халкъашта юкъе машар хилийтара лоаттабоча къовсаме политика. К. Маркса аьхад, Интернационала конгрессаш — уж машара конгрессаш я. (т. 16, оагI. 550). Болхлой Дунен халкъашта юкъерча Товариществa хьалхадча возвание тIа франко-прусски тIема хьакъехьарча дешах кхоана хургдар кхета а дем пуи экономически кхели политически эгIори йолжр шийна долча къаьначча обществана духьал хьахулаш я шиЙ дунен халкъашта юкъера принцип машар хургбола керда общество, хIана аьча хIара халкъа паччахьа цаI на — къахьегам!» (К. Маркс, Ф. Энгельс. Сочиненеш, шоллагIа издани, т. 17, оагI. 5). I-ча Интернационала Учредительни Манифеста тIа машара тIехьара къовсам «болхлой класс мукъаликкхара тIехьарча юкъарча къовсамаа дакъа да» аьна дIадхайкадаьдар (К. Маркс, Ф. Энгельс. Сочиненеш, издани шоллагIа, т. 16, оагI. 11).

Вай хана машар тIехьара къовсам социализманеи коммунизманеи тIехьарча къовсача керттера хьал хинна, шийна гонахьа деррига машар беза низаш кхофадеш йолча болхлой класса тIехьа тетта йиш йолча декхар хинна дIаэттад.

Машар лорабанза бартбоацаш хилар кхайкаду социалистически мехкий объективни хьашташа, дунен халкъашта юкъерча болхлой класса, къамаш-мукъадахара болама хьашташа. Дуккха наха хIалакбеш дола хIанзара герз юкъе а доалдеш болча дунен тIемо лаьрхIа ваггоаа деккха ээ-эулам дергдар адамашта, гаьнна дIатIехьашка доахаргдар уж. Машарен машаре дахарен политика хаддамза чакхъяккхаро чIоагIъю дунен социалистически система позици, цун экономически низ, дунен халкъашта юкъе авторитети халкъа дуккхача наха юкъера влиянии лакхъяра новкъостал ду, капитализмана лелаеча агьу чика арахьарча политика товонаш хьаю. Тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш машаре кхара наькъо аттача болахь капиталистически мехкашка коммунистически партешен кхьча прогрессивни организацешен беш бола болх, новкъостал ту къамаш-мукъадахара болама толамаш дахара. Империализмо ше шиЙ экономика, политика, идеологи тIемацеи цунна йийча лоцеп дувзар бахьан волаш хим а боккхагIа ба машаре дахара лоархIам.

Iалаьмате боккха принципиальни практически лоархIам болаш я социализм лоьтта йиза котт а далехьа, дунен цхьан дакъа тIа капитализм а латташ йолча хана, дунен коммунистически боламо дунен тIом ца хилийта йиш хилара хьакъехьа аь выводаш. Цу выводашта лаьде латт хIанзарча дунен дегIаахара анализ, уж тIерзаь я К. Марксеи Ф. Энгельсеи Iилман наькъаца белгалдаьхаши «тайп-тайпарча мехкий болхлой класс вIашагIтохаро юкъара а халкъашта юкъе тIемаш хила йиш йоацача наха новкъа гIа аьнна шиЙ документаш тIа духхьал дIаьнначa I-ча Интернационала идеяша яхар вахаре чакхдаккхара (К. Маркс, Ф. Энгельс. Сочиненеш, издани шоллагIа, т. 16 оагI., 556).

Исторе тухь вай хана хьахинпаЙ дунен тIом да хулийташ юхатоха а, хIаьта социализма низаш дIахо лакхдаларца из вIалла хургбоацаш общества вахара юкъера дIабаккха а йола торо.

Коммунисташа машара тIехьа лоаттабеча къовсама Iалаьмате боккха исторически лоархIам ба. Цун чулоацам ба адамаш вIалхара лахар, халкъаш капитализмагара социализмаги коммунизмаги доларе, духьал лувеш термоядерни тIема новкъостална империализм ле гIертараш сонадар.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА БОЛХЛОЙ КЛАССЕИ ДУНЕН КОММУНИСТИЧЕСКИ БОЛАМЕИ ЦХЬОАГIО ЧIОАГIЪЯРА ТIЕХЬА

17. Капитализмал котдоалара йола деррига мехкий болхлой барт-цхьоагIо I-ча Интернационала керттера васкет да. «Дагадехарела вай, — аьхад К. Маркса, — Интернационала керттера васкет: барт-цхьоагIо. Воаш де гIерташ дагалатта сийлахь-докхха гIулакх кхоачашхулургза вайга, нагахьа сайна деррига мехкашка беррига болхлошта юкъе из вахи хьадеш бола принцип вай чIоагIа чIоагIйойи (т. 19, оагI. 135).

Болхлой Дунен халкъашта юкъерча Товариществo вIашагIтехар революционни болхлой класса тайп-тайпарча къамий отрядий политически организационни цхьоагIон вIаши бола бувзам. Дунен халкъашта юкъера болхлой бувзам дегIахарe цу ханарча етапага хьежжа хинна чаккйоалача цхьайолча исторически организационни формашца Интернационала болха тIехь эгтара хьалха хьахинаЙ пролетарски интернационализма эгтар керттера йола организационни принципаш. Царех я:

—Интернационала керттера принципаш могае цуина юкъебола еррига партеш лекхарийла хилар;

— кIезигагIбараш дукхагIчар лоIаме хургболаш Интернационала рамкашка тIаийца решенеш лораe лекхарийла хилар;

— Интернационала мутIарашна барт эгIабу фракционни гIулакхаш ца магийтар.

Уж принципаш вай хана а шоай лоархIам болаш я.

Дунен халкъашта юкъера революционни болхлой болам ше лакхбаларгеи дегIабаргеи хьежжа тайп-тайпаза организационни формаш йолаш хьабенаб. ХIанзарча коммунистически болама, хьалха сайна, кулгал деш йола центр яц. Цхьабакъда, цхьа болам лархIа йиш яц пунах, цунна юкъейолхача болхлой класса тайп-тайпарча къамий политически отрядий барт-цхьоагIо чIоагIъеш йола хьадда организационни принципаш а йоацаш. Вежарашка йолча партешта вIаши юкъе латтача гIулакхий нормаш коллективно хьа а нь тIаийцаЙ 1957-чей 1960-чей шерашка хиннача дунен халкъашта юкъерча Совещанешa. Ерригача коммунистически партешa тIайийцар империализмана духьаларча, машара, демократена, социализмана тIехьарча къовсама юкъарча декхарех шоай совещанешка цхьана шоаш оттаь оценкаши выводаши барт-цхьоагIо йолаш лолае, дунен халкъашта юкъерча болама цхьоагIо хьахла лораe, из цхьоагIо йохаерг йола цхьанкха гIулакхаш ца лелаДайта. Москови Совещанеша шоай решенешка чIоагIдир шиЙ лоIаме хиларей цхьатарра бокъо хиларей принцип сайна, ерригача марксистски-ленински партешa вIаши хьаллацарей интернационални барт-цхьоагIо хиларей принцип а. Вежарашта йолча партешa оттаьнча вIаши гIулакхаш лелаяра цу нормаш хьахьокх хIанзарча коммунистически боламо I-ча Интернационален организационни принципашта юкъера бувзам.

К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина васкеташта тIехьа а латташ, 1960-ча шерарча Совещанеша юкъе дакъа лоацаш хинначa ерригача вежарашка йолча партей вихалаша дIакхайкадир: «Дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама цхьоагIо хадданза чIоагIъяр хIара марксистски-ленински парте декхагIа дола интернациональни декхар да», аьнна.

Пролетарски интернационализма организационни принципаш оттеш К. Марксеи Ф. Энгельсеи хьахьекхаЙ пролетарски дисциплинана хийра йолча нагийбуржуазни течений оагIонгара хулача барт эгIабара гIулакхех уж принципаш хьадда лорадра образецаш. Бакунисташта духьал къовсам а лоаттабеш, цар фракционни болха прием гуча а йоалаш, цунца цхьана цар хьагучIаьхар барт эгIабара тактика юкъара кхьайолa башхалонаш. Раскольникашта хьаьа «Социалистически демократе альянс» йоцаш К. Марксеи Ф. Энгельсеи аьдаь: «Вайна хьалхашка я ше тохаш йола хIама йолаш йолча правительстваштa тIа а ца ерзаеш, шиЙ догмаши кулгали тIаэцаш боачача революционерашта тоаргйола обществe... болхлой класса дунен дакъаЙ организаце мутIараштa юкъе а аьлий, хьалхагIа цунна кулгал делга карадана гIерт из, нагахьа сайна из ница шиЙ чакх ца йоале, тIаккха из организаци йохае к ьгIерт. Цу обществе эхь ца хеттаи хувц вай Товариществa шерра йола программеи сийлахь-доккхий де гIертарази шиЙ сектантски программеи шиЙ лоацача идеяшцеи: Интернационала гуччахьа йолаш йолча секцешта юкъе но вIашагIбехк паIаш йолча директиваша яхар ду хIамига къайлагIаза секцеш...: шиЙ лоIаме яхар де ца тугача массанена а духьал дуиц но шиЙ газетан тIа, цун шиЙ зенашца аьнча, вай мутIарашка гуччахьара тIом а хьебу» (т. 18, оагI. 329).

ХIанз дунен революционни болама цхьоагIенна керттера духьал баьнараш хинна болабеинаб китайски кулгалхой. Цар дуккхача дакъе шоаххьеш I-ча Интернационала чухь хиппача марксизма моастагIий тактически устанавкаши барт эгIабара методаши. Дунен коммунистически болам шиЙ хьалхлени кара берзабе гIертача новкъа эшае мегаргдоаца духьаленаш вийсьеннача некински зентелена из болам бохабара гуччахьара ших хьаьпб. ЧIоагIгIача антимарксистически фракцица къайла а кхухьаш шоай тохаш йола керттера хIана цар гIерташ интернационализма а ца ерзаеш, шоашца барта боацача КПСС-ан вежарашка йолча коммунистически партешен, гуччахьа идейно-политически тIом цхьайнабьаЙ царa.

Марксистско-ленински партешa дьa шиЙ леттар эгтара а принципиальни долча лерхI волцаштен оцешкашен духьал вай ханарча раскольникашта уштаю шоаЙ къаьстта йола фракционни платформа. Коммунисташта долаш бола новкъостий дискуссеи дагардаеш вIаши хувцарни моллагIа йола формаш тIа а ца эцаш, китайски кулгалхой гIерт цхьал коммунистически партешa тIехьа шоллагIъяр а йоалаш коммунистически партеш марксизмана-ленинизмана «тIеравна», оалийн аьь-питтайн бIаха хи тоттелаш Советски Союза Коммунистически партена тIа а лоатладеш. Китайски кулгалхоша дуккхача мехкашка тийша болх лелабу антипартийни раскольнически группаш хьае гIерташ. Уж группаш латт антимарксистски уйлаи пропагандеи фракционни гIулакхаши лелдарах коммунистически партешта юкъера лелабеча отщепенцех, ренегатех, перерожденцех, тешаме йоацача, хувцачарча массенех.

Цу тайпара шоаЙ къаьстта йолча политически концепцеш баха да Iеш, из дIаьльяра методех, фракционни бIоаш хьа гIертара тIехь болхлой болама цхьоагIон дIадахача бIаьшерах раскольникашкара дела троцкисташка кхоачаш беррига моастагIий лерах болх китайски кулгалхой.

Дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламен дунен социалистически системаи цхьоагIенна гуччахьа духьала а баьна китайски кулгалхой гIерт шоаш леладу барт эгIабара гIулакх «теоретически» ларда тIа чIоагIде. Цар йоах, Iаламеи обществени дегIдара процесе хул хIама декъадаларех чIонаках хиларех наькъаца, тIаккха, коммунистически болам бекъабаларо из дегIабарга бугаргба. Из Iалаьмате чIоагIа материалистически диалектика телхаелга да. Китайски кулгалхоша яхача тайпара хаддаза хулача «беркатерча» декъадалара наькъаца дегIанхабан дунен коммунистически болам. Из дIахьалхашка яхаб беррига бизза бола марксисташ-ленинцаш кхетабара новкъа, раскольникаш юкъера а боахаш, кетал а боахаш, бекъабалара философи тIа а ца эцаш, революционни марксизма принципий ларда тIа цхьоагIон байрах лакха лоаттаеш.

18. Тайна йолаш барт эгIара объективни бахьанаш дац дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламен дунен социалистически системен. Уйлаш тайп-тайпара яьнна къаьстам партей марксистски-ленински, нийсача политикак новкъостий дискуссеи консультацей, пролетарски интернационализма принципий ларда тIа доттагIчен гIулакхаш леладеча чIоагIдара наькъаца дIадаккхара эша ерига торонаш я.

Дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламе цIенхашта барт эгIаб хьахилар Китая Коммунистически парте кулгалхой марксистски-ленински позицешта севцар яра новкъа болача, пролетарски интернационализма принципаш тIара баларца дувзадена.

Марксизмана-ленинизмана, Декларае тIеи Заявлене тIеи юнача генеральни линеца хьалхе тIехьа а латташ, цунца цхьана КПСС чIоагIа сабар ду, чIоагIа йоахе ю коммунистически мутIарий цхьоагIо чIоагIъяра. Коммунистически болам бекъара а йолаш, из кхетабара лини лоаттаю цо. Из линя хьаллоац дунен социалистически системаи дунен халкъашта юкъерча боламен гIулакх бахьан шоаш бехктохаме хилар кхетадеш йолча дуккха а дуккхагIча партеша.

ХIанз укх сахьта Iалаьмате боккха лоархIам бола хьаш хинна дIаэттад коммунистически болхлойи партей Дунен халкъашта юкъера совещани гулъелга. ХIанзарча хьалашка Дунен халкъашта юкъера совещание революционни къовсама керттера декхар коллективно дувцареи къовсадареи эгтара а хьетаместа йола форма я, вежарашта йола партеш кхетаела чIоагIдара хьалхашка утташ йола халонаш толамца эшаяра эгтара пайданегIа бола ших ба.

ШиЙ новкъара халонаш тIагIеттта эша я еш, дунен коммунистически болам дIахьалхашка болаш вегIабегIа вай ханаре эгтара а влиятельни низ хиларах тарра. «ЧIоагIа кулгаш а лаьца дIахьалхашка ахa сийлахь-воккхача Ленина аь васкет деза да вайна, — аьхад Н. С. Хрущева.— Вай мутIарий цхьоагIоне иттаза совдоах коммунизма низаш. Кхоталар, кхоталар, цIаькха а кхоталар — шитта да дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама закон».

* * *

1-ча Интернационал вIашагIтехача доттаьне дено дIадахача бIаь шера дIа а даьннад, дицa а деннад дуккха теореш хьехамаши. Хана деррича тохамех чакхъьйнаЙ марксизм. Цун йохаргIйоаца принципаш бакъаьЙ дунен исторе бокъо даьхьо. Миллионаш болча къахьегамхой кхетам кара а бербаьаь марксизма идеяш вай замах Iалаьмате боккха материальни низ а хинна дIаэттай, марксистски хьехама влияни шIаккха да хиначa тайпара чIоагIа низ болаш а экалурйоацаш а я. Ерригача хьалха латтача адамий уйлаЙ йиза да а хинна дIаэттай марксизм.

БIаь шу хьалха духхьала шиЙ хьалхара тIа болаш цу болхлой боламе Iилма коммунизм. В. И. Ленина дешаеца аьлча, «Социализма течене» цаI яр из цу хана (т. 23, оагI. 1). Ал бIаь шерал кIезигагIа йолча хана болхлой болама доал деш дIаэттар марксизм. В. И. Ленина шеЙхо сайна тIехьа тIадоагIар довзаш аьхад цу хана «тIехьа тIайоагIача замо марксизмана, из пролетариата хьехам хиларах тарра йоккха котале яхьаргья» (т. 23, оагI. 4). Из хьалхе а гуш хинпар бакъхулаш латт вай денешка.

Маркса-Энгельса-Ленина сийлахь-боккхача хьехама шоаш тешаме хилар сийленца лора а деш, болхлой кортамукъалени болама мутIарашта юкъерча кхьча прогрессивни низехи теченехи хьакъестац коммунисташ юкъ а ехаш. Цу дакъе а шитта 1-ча Интернационала традицеш хьаийца дIахо кхухьараш ба уж. «Мича хургдар шиЙ хIанз, — аьхаш яздаьд 1887 шера Ф. Энгельса — нагахьа сайна, кулг кулгле а лаьца цуххьала шоаЙ программа могаерашца мара вай дакха безам хиннабецаре? Сона хетачох, вай беррагача практически балхо хьахьекхар болхлой класса юкъарча боламца бувзам болаш бола бе мегархилар из дегIаахара хIара стаде, эе а из деш, шоаЙ хьадда йола позици къайла а ца ихуьаш, къаьметтел организаци а лорае» (К. Маркси, Ф. Энгельси. Харжа письмош, оагI. 402—403).

Уж массеташ кхоачаш а деш, марксистамленинцаш социалистически партешца барт-цхьоагIо лелаяра тIехьа латт къахьегамхой вахара хьалаш тоалар, цар демократически бокъонаш шерьяраш лоралар, къамаш шоаЙ лоIаме хулга хьадаккхараш из лорадарах, халкъашта юкъе машар хилийтара тIеххьарча къовсаме сайна, Iаьдал хьадаккхараш социализм хьалъяраш тIехьарча къовсаме а. Колониальни низ-Iоткъамах мукъадаьхача мехкашка къамий социальни гIулакхаш иххайизара тIехьа къовсам лоаттабеча революционни демократашца барт-цхьоагIо чIоагIъяра тIехьа латт уж. Лаьтта чIоагIа машар IалашбЙар духъа кхотабала ерригача дунен тIара беррига дог цIена наха тIаьхьехаю кхайкх уж.

Обществe «сийлахь-боккхача революционни новкъа хуцалар эша йоаккхаш да хIанзара дуне. Империализмана духьаларча, машара, социализмa, коммунизма гIулакх котдаккхара тIехьарча къовсаме, бокъьалдар аьлча деррига адамаш чулоацача къовсаме марксизма сийлахьбоккхача интернационални хьехама тIа-тIа кергIа толамаш ихухь.

Коммунистически партеш дунен революционни прогресса авангард я. Дуне революционни наькъаца эргадаккхара къовсама керте а латташ, марксистски-ленински партеша практике дIахьекхая Iилма коммунизма дийн котбоалаш хьабегIача хьахана вахара сийлахь-бокхх низ хилар, пролетарски интернационализма сийлахьбоакхача идеяшта шоаш мутIахьа хилар.

Марксизмана-ленинизмана тешаме йола, 1-ча Интернационалан революционни традицешта тешаме йола Советски Союза Коммунистически парте, кхьча массий вежарей йола коммунистически партеи Маркса, Энгельса, Ленина хьахьекхача новкъа деррагача дунен тIа социализми коммунизми котъалара болх.

КПСС ЦК-ра марксизма-ленинизма Институт.

ГІАДВАХА ВА ЗВЕНЬЕВОЙ

АХАРХОЧО дальчун бизза мах бен йола дошо гуйре кхальчай колхозийн совхозийн кхашка. ГІадбаха, дог делаш ба хьийкъа хьажкІаш кхеьраш.

Позвьнна ва Эльмурзаев Іаддал-Хьамид а. Дика хьийкъай цуй хьажкІаш! Майрра ала йиш я цуй звенос лелаеча 282 гектарех хІаране тІара 55—60 центнер хьажкІаш ягъя, аьнна. Ахархошта дика хов мел хала да хьажкІаш хьуекъае. Цхьабакъда, цхьан дагара болча, шоай болх безача наха дулургдоацаш хІама дац. ЗІамигача звенон хьалха латта Іаддал-Хьамид ше вар массанена хьокхам телащ, уж нийсача нахъа тІа боахаш. Вокъоппа бола новкъостий, тешаме болхлой болаш чанхбальлар къона механизаторащ ХатуевгІар Мовлади Вахида. Сатийна вар бригадир Т. Басмыцин а. Цунна ховра Эльмурзаева звенос дерриге балхаш сихо а дика а дергдолга. Из цитта хила а хилир. Кхыметтел новкъостала поливальщикий бригада а эшалзар Перевицкий Владимира методах болх бен йолча звенона. Шоай низаца кхай тІа хий дилла ха корайир къенача хьажкІаш лелаерашта.

— ХьажкІаш хьуекъаерал соагІа уж дарегІа хилийта а еза вай, — оалар звеньевойс ший новкъосташка. ХІанзалца хьа кулгашца болх миччa баьб вай воай кхай тІа, хІанзчуя тІехьагІа лора а вовш е вай уж. Новкъосташа хьалльцар Эльмурзаев, аргІ-аргІагІа кхай тІа ха де болабелар уж.

ХІанз геттара дукха балхаш ха хьажкІаш лелаерий. Силоса лаьрхІа чуэцаш латт хьажкІаш, лерае еза ялатийна чуэцартьнраш. Цхьабакъда, уйла-м хІатІадоагІача шера хьажкІаш хьуекъаьра тІаерааь я. ХІанзале кхашка ара а дилла дІаоттадаьд мел эшаргдола кхо, кийчъяьй минеральни удобренеш лоаттаергйола моттигаш. Зиба оахача латта кхо а минеральних удобрени а еж звенос.

ДУКХА дика селалаш йоахи звеньевой волча Эльмурзаевах. Сона хетаргахьа, царех керттера ярай балха сутара хилар, кердарар, толамагІдар Іомаде а шекъе дахьа а из гІертаи хилар я. Перваьнначa хьажкІаш лелаерхочун В. Перевицке опыт Іомае а цуй методах болх бе а агтара хьахи Грозненски производственни управлене № 3 йолча сомий-баьца даарий совхозе волавеннар Эльмурзаев ва. Иштта хьалхарчарца волавелар из мехка цІи хезача Х. Албегова опыт Іомае а.

— Бакъдув Х. Албегов, — дувцар из ший новкъостанта, — хьажкІаш-и цхьан кхай тІа лелае йиш я массехк шера. Хий дехна латта кІешига на-дий вай. Бакъда, хІанзарча севооборотага далдача цкъа хий дехкача латта тІа, тІаккха хий из дехкача латта кхее еза хьажкІаш.

Хьалха хьажкІаш хиичача кхай тІа кха а хьажкІаш чІое волавелар Іаддал-Хьамид. Цхьабакъда, латта геттара дика кийчдора, мел эша удобрени техар. ХьатІадоагІча шера укх шерарчул дукхагІа техаргья уж. Н. С. Хрущева дика лаьрхІа Х. Албегова опыт хьажаш ва Эльмурзаев.

Дукха мехкаш я вай мехка. Цхьа хІама дагадоалаш вар Іаддал-Хьамид. Цун чІоагІа безам бар узбекски хьажкІаш лелаерхочо Люба Ли санна йола хьажкІаш кхее. Совхозе кертерча агрономагара вов. Черняшага, директорага вов. Маликова дехар дира цо цу хьажкІий фу дикаха хилаш. ТІеххьара из фу йийнар совхозе. ХІана Люба Ли ярай санна хьажкІаш тІайдаш 30 гектар хула кха да звенона. Узбекистанерча «хьаьна» дІоагІа гІулакх дир звенос. Сан цецвоаккхаш ваха а дика а хиннай уж! Лаарх1аш бара хьекхача 5 гектарах хІаране тІара 600 центнер силосни масса яьнай.

— Узбекистанерча хьажкІаш лелаерхочов тІехьахе гаьна да тхо, — йоах звеньевойс, — бакъда, тхьа дІайоалаьй.

Сагъердиче, хила вах Эльмурзаев. ХьажкІий кхай тІа бича балац цуй болх. ВЛКСМ отделене комитета секретарь, профсоюза цеховой комитета член, къахьетамхой депутатий районни Совета депутат ва из. Кхы а дукха общественни болх бу Іаддал-Хьамида.

Дукха ха йоаццаш доахха хІама хиннад цуй вахаре: КПСС кугІаранна дІаййцав из.

Иштта болх бен а вахаш а ва совхоза коллективо сийдеш а лаархІаш а вола коммунист, хьажкІаш лелаерхо.

А. КУНМОВ,
Грозненски производственни управлене парткома инструктор.

ЛАЬТТА СИХАГІА АХА

Гурахьа ялаташ дІаде лаьтта оахаш ба Урус-Мартана производственни управлене «Горец» совхоза кхоалагІча отделене механизатораш. Массехк ди да цига планах гурахьа дувча ялатийна лаьрхІа 890 гектар латта аьха. ДоаггІача тайпара кІоарга ду цар оахам, латта мажхашца, ятокашца тоалу. Кьастта дика баьб из болх отделене дикагІболча трактористаша Джамалдинов Джамалайда, Довлетмирзаев Балауде, Гайрбеков Супьяна, кхыбараша.

Сменах 3,5 гектар аха дезача царех хІара механизаторо 6—7 гектар оахар.

ХІана отделене механизатораш эза лаьтта оахаш ба.

Кхыча десса да совхоза вокх шин отделенера гІулакх. Цига хІаллчул тІехьагІа гуйран ялаташ дІаде аха деза лаьтта 986 гектар я. Шин сменах болх бац трактораша.

Укх тІеххьарча хана чІоагІа латтІабаьб цу отделенешка из болх. ШолагІча отделене лаьтта ца оахаш — ялх ди да. Свеклин хьажкІаш чуэца кийчъеш я тха трактораш. Йоах отделене агронома Эльмурзаев Султана.

Оахам а дика дац цу отделенешка.

ЧІоагІа во аьха участкаш я шолагІча отделене. Трактористаша Ахмадов Вльйердеи Саатов ВІазен аьха 50 гектар гаргга йола участок дукхагІйолча моттиге 20 сантиметр мара кІоарга яц. Цул совгІа мажхашц катокашц тІехьа ца товсар баьхан долаш йоккхий галаш я кхашка. Из болх иштта барах цхьаккха а бехк ца беш битаб трактористаш. Трактористаша болх мишта бу хьожаш тІахьожам доаттабац отделене агронома Эльмурзаева, управляюще Абдулхаджиев Хьасана.

Уж санна дола кхоачамбоацараш цхьоалагІча отделене а за. Укхаза а трактораша бийсаи лаьтта ахац, хийнахьа трактор яц норма кхоачашеш.

Лаьтта хьаьдаран юрта боахама культураш хьуекъаяран йола низ бола средстваш я органически минеральнии удобренеш. Цхьабакъда, царлоархІам бац «Горец» совхозе. Цига гурахьа дІадуворгдолча 3100 гектара тІа тахханалца, цхьа центнер е органически а е минеральни а удобренеш тайсаяц.

Уж цІенхаштара кхоачамбоацараш лоаццача хана дІадакхара сухалбе беза совхоза кулгалхоша.

З. ГЕЛИСХАНОВ,
тха собкорр.

ІА ГАЬНА ДАЦ

ЧУСТТАДАЬ кхоабаш ах шу гаргта ха йоаках хьайбаша. Цудухьа Іана дерггІа кийчо яра оарцагІбовла беза боахамий кулгалхой, специалисташ.

Колхозийн совхозийн фермай болхлой сийлахь дехкар да хьайбай продукташ Іана замалахь ахкийчул кІезигагІа йоацаш яхар, хьайбаш дика кхабар а царна дизза гІулакх дар а.

Іаи замалахь хьайбаш чуэцадаьчул тІехьагІа хуйцалу дея распорядок, кхьча тайпара вІаштІехьбаккха беза хьайбаш лелаерий болх, хьайбаш кхоабилга. Цунга хьежжа кхоачамхилтал гІожен мошен доакъар, комбикормаш кийчъе еза дерригача боахамашка. Доакъар хьайбаш Іангара доахаргдолча моттигашка хьатІаола деза. ХІанзе а бокъонца товлъ яха езе хьайбаш чудоахкалергдола помещенеш, къаьстта терке е еза хий мелдар, доакъар кийчдари из хьайбашта дІадалари, помещенеш цІенъяри санна долча халача балхарна механизаци яра.

Хьайбаш дІа а ца лехкаш чусоалаь лелазарга 10—20 дийнахьа даха деза. Цхьабакъда, из ха цхьадолча боахамаша геттара йІаьхъю, цкъаза ноябрь беттага кхаччалца дІалехкаш доажаду доахаи. Цу гІулаккхо доккха зе ху, лахъю хьайбай продуктивность.

Укх шера Іангара даха дезаш дукха хьайбаш да. Бакъда, массанахьа а тоъал доакъар Іалашдаьдац. Доакъар кийчдела къаьстта во делаху Ножай-Юрта производственни управлене боахамашка. Эшачох 41 процент мара гІоза доакъар Іалашдаьдац цига. Иштта тІехьаюсаш я Шаьла производственни управлени. Укхаза хІанзалца кийдаь доакъар 49 процент мара дац. Цхьадолча боахамаша хайра пайда эцац йизаш йолча торенех а: хьегулдаи ча, дІайийна баьпаш шоалагІа хьакхаш. АргІаш кийза дукха ча укх, аргІаш дашо уж во дар бехьаи делаш догІо толхадеш латт.

Хьайбаш доакъарца Іалашта ра къаьстта воча хьал тІа я Веданa района Ленина, К. Маркса, Орджоникидзе цІерах йола колхозаш, Сунженски производственни управлене Кирова, Ленина, «Красный Октябрь» цІерах йола колхозаш. Цу вай хуппача боахамашка эшачох 10 — 20 процент мара гІоза доакъар Іалашдаьдац.

Мел дукха доакъар дале а хьайбаш чудоахкале дІайха помещенеш ца хилча ягъяц. Из кхетаде лаьд цхьадолча боахамий кулгалхоша. Царех ба Грозненски производственни управлене «Горячеисточненский» № 1 йолча шурийн совхоза кулгалхой. Сиха ремонт е езача 22 помещенеех тоалъ яьннаяц цхьаккха а. Из болх тесса лелаьбу Ножай-Юрта производственни управлене «Октябра 40 шу», «Дружба» яхача колхозашка, Наьсарен производственни управлене «Кавказ» яхача колхозе. Иштта во латт хьайбаш чудоахкаде [illegible] а ферма халача балхашта механизаци елга а. Шурий фермашта механизаци яра хайра йоакхо яц Урус-Мартана, Наьсарен производственни управленей боахамашка. Масала, Наьсарен управленерча 59 фермах автоматически хий меладелга шин ферме мара вІаштІехьдаьккхадац, подвесни наьъташ 16 ферме мара дац. Кулгашца доахан деттаи а 238 доарка, хІаьта доахан деттача установкашца... шин доарка. Массайолча фермашка кхьметтел электрически сердал а яц. Шурий фермашта механизаци елга кхы дикагІа латтаи Урус-Мартана управлено боахамашка а. «Горец», «Красноармейский», «Лермонтовский» яхача а кхьча а совхозашка механически хьисапе доахан детта установкаш яц, хІаьта «Самашкинский» совхозе йолаш йолча цу тайпарча кхаь установкаш пайда эцац.

ЦХЬАБАКЪДА, дог гІоддоалхкаш да цхьа хІама. Укх шера соахкарчуя дукха а дукхагІа я искусственни шура хьаэ цехаш, хІаьта иштта дукхагІа йоакхо ю Іана замалахьа еза тІарча оалхазарашта, Іахсашта, хьакхий хурсашта шна керда буц гидропоники хьисапе хьалкхеяра. Карбамидах хьадоалача беркатах кхийттаб республика хьайбаш лелаерах. Цудухьа дукхагІа силос дІайолл карбамид а етташ. Кийчъеш латт Іай кхаьча доакъарах еттаргйола карбамид а. Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. ДукхагІа дІайолл комбинированни силос! Из болх кхетамца вІаштІехьбаьккхаб № 1 йолча шурий, «Ермоловский» совхозашка, 1-ча Мая, «Новый быт» яхача колхозашка.

Вай лакхе аьннача тайпара укх шера искусственни шурех пайдa эц дукхагІа пайда эца лерхІ республика боахамашка. Бакъда, из гІулакх чІоагІа хала а цаловш а хьалдоац Наьсарен производственни управлене «Октябра 40 шу» яхачеи Шаьла управлене «Шалинский» яхачеи совхозашка, Ведана района колхозашка.

Іа хьатІаккхача дукха ха йоацаш Цудухьа боахамий кулгалхоша, зоотехникаша, ветеринарни болхлоша дерриге а да деза цамогаш дола, лоха продуктивность йола, хьаденна доахан юкъера дІа а даьха Іангара доахаргдола доахан кийчдара. ХІанз юхейисача хана сихде деза помещенешта ремонт елга, царна дезинфекци елга, доакъар кийчдаь даккха деза.

Е. КОЧЕРГИНА,
юртбоахама продуктий яхарен кийчъяран министерства зоотехник.

Къамаьл ду завода радиоузлера

Ер шоллагІа шу ха Грозненски крекинг-заводе радиогазета арахеца йолалаь. Хаддаза хІара цкъан-шозза лаувгІ коллективо радиоузлера еча передачашка. Газета общественни редактор вола оператора Юрий Михайлович Зайцева хьалхлешха дика вІаштІехьбаьккхаб цуй болх.

Радиогазета материалаш тІа дувц партен правительстван решенеш кхоачашъяра, вай мехка коммунизм хьалъяра тІехьа завода коллективо лоаттабу къовсам, керда сагі кхетамца хьалкхевара дешам.

Каст-каста микрофона хьалхашка тайп-тайпарча дешашта хетадаь къамьлаш ду производстве хьалха латтараша, новатораша, завода, цехий, установкай кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски активисташа.

Иштта къамаьлаш даьд завода финансово-боахама балха анализ еш завода директора экономически дакъа волча заместителa вов. Мутовина, толамца шоай социалистически декхараш кхоачаша а деш, республикерча предприятешта юкъерча конкурсе хьалхара моттиг а яьккха дика къахьегаш болча завода рационализаторехи изобретателехи ВОИР общества председатела вов. Абакумова, керамзиен техника волча воккхагІча инженера вов. Ревина, политпросвещене кабинета заведующе вов. Гуминкаис, кхычар.

Ший тайпара дика вІаштІехьаьнхе хул дезача денозта хетаь передачаш. Цу хана микрофона хьалхашка къахьегама гІуланххех лаьпа къамьлаш ду дикагІа болча, хьалха латтача болхлошта.

Заводе радиогазета вІашагІделлача хана денз кховатхъанеш соагІа номер араьйкхай цуй редколлеге. Радиогазета материалаш шозза йийцай республикански радио чу гІолла а.

ТІеххьарча хана завода цехашта юкъерча социалистически яхіа итогашта хетаь лоаица передачаш е а йолеенай редколлеги.

Заводе болх беш дукха нохчийн гІалгІайн ба. Цудухьа ерсий меттала арадувлачунна кІира цкъа нохчий меттала а арадува укхаза радиогазета. Из гІулакх дика чакхдоакх Г-18 яхача установка оператора, Нохч-ГІалгІай пединститута студент-заочник волча вов. Эльмурзаева.

Городерча предприятешка, учрежденешка арадувлача радиогазеташта юкъе дикагІа дола газет да крекинг-завода радиогазета. Укх шера радио Дениа хетадаь радиогазетий конкурсе смотре хьалхара моттиг яьккхар цо, хІаьта цуй редколлегенна КПСС Грозненски горкома Сийлен Грамота а елар.

С. КОТИЕВ.

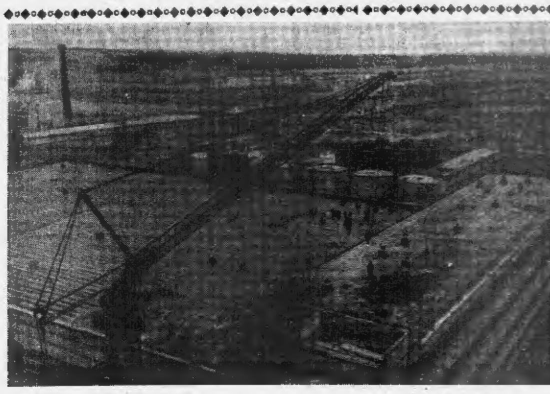

Волга йисте хьалъеш латта Конаховски ГРЭС — керда энергетически гигант болх бе йоалалуш. Цун йизза йола мощность 2.400 эзар киловатт хургья.

Сурта тІа: химводоочистка. Электростанце яьшка йодаш дола хий ионообменни кІувнашца тукех цІендергда. Цу «химически цІенача хи фабрика» фильтрай болх йизза автоматизаци яь ба.

В. Малестратова сурт.
ТАСС фотохроника.

Эстони немецко-фашистски мохк дІалуццархоех мукъалъякха 20 шу дизарга.
ТАЛЛИН. Сур-Карьяй улица тІа. ТІехьашкахьара хьагур — ратуше башня.
Н. Грановски сурт. ТАСС фотохроника.

М. М. КОЦЮБИНСКИЙ

(ВАЬЧА ДИЯНАХЬ ДЕНЗ 100 ШУ ДИЗАРГА)

Т. Г. Шевченко, И. Франко, Леся Украинка лергІвацача цІерашца цхьан мугІара латт талант йолча украински писатела Михаил Михайлович Коцюбинско цІи (1864—1913). Эшама, даьчех вехихара, Іалдов политически тІаккуяш хилара хала миккъ бахьна дайхар писатела бокъо йоацаш капиталистически эксплуатаци дуне. Кхьхьегача халкъа вехар реалистически хьахьокхаш хиниа Коцюбинске хьалхара произведенаш помещичий - монархически строй гоама хиларах йизза яр. Коцюбинско вехараш творчествонон бенниа лоархІам балаш хилар эрсий хьалхара оевалюци. 1905—1912 шерашка азьльй ший дикагІа бола произведенаш Коцюбинска («Фата Моргана» яхача повеста шоллагІа дакъа, «Белам», «Новеъа», «Иммиринашка денне сагІат», «Геовнш бехке яц» яха а кхыдола а дувцараш). Цу хана йизза хьегучальар писатела идейни кІоаргаи художественни говзали. Цу [illegible] социальни къовсам из-Іотъамаца лоаттабача къовсане эрсий хьалхарча революце хана халкъ мичча хьалгІетташ хиннад гойтаи дола сийлахь-доккха килнка да. Массанахьа ихача а чІоагІа а хІинаи зез бениха а художник, психологически мастер волча цо хьахьй лицдургІйоаца балхлойи ахарлойи образаш. Украине социалистически реализма лардане ехарех цаІ волча, халкъий деттагІлони цхьоагІони килланархечун Коцюбинско творчество чІоагІа дукха эза вай мехкара миллионаш бахча наха.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгІа

РАДИО: 6.30 — юрта боахама болхлошта передача (гІалгІай меттала); 6.45 — музыка; 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор; 8.15 — «Сердало» газета оагІонаш тІара; 8.25 — концерт; 8.45 — «Къона тІехье» яха передача (эрсий меттала); 16.05 — «Соин дукха еза опера» яха концерт; 16.30 — керди хоамаш (гІалгІай меттала); 16.45 — «Коммунистически вахара гІуллакхаш бахьан лоаттабу къовсам» яха беседа (гІалгІай меттала); 17.00 — Іохмаі агенмайю йола радиолектори (эрсий меттала); 17.15 — «Къонал» яха передача (эрсий меттала); 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Редакце язхат лелад» яха передача (нохчий меттала); 18.20 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.35 — спектаклашта йола музыка.

УКВ: 9.00 — «Дунен тІа яхаш я яхалсаг» яхача спектакла радиокомпозици; 11.00 — Эрнест Шоссон. Фортельнанa чІондергенен струнни квартетах дола концерт; 11.35 — «Дукха безаменнахчир ника» яха передача; 19.00 — «Укрощение строптивой» яха Шибалина опера; 21.15 — нохч-гІалгІай музыка; 21.45 — Бласко Ибоньесса «Пхьагал» яха дувцар; 22.00 — Овчинникова соната-баллада; 22.15 — «Уйлаш кхоачашъяр» яха радиокомпозици.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — телевизиони кердадараш (гІалгІай меттала); 18.35 — «ЗІамига уйла яро» яха берашта дола фильм; 19.40 — юрти нахи (гІалгІай меттала); 20.10 «Сорго» яха юртбоахама фильм. 20.45 — «Да» сценг» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦІеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктовхами секретара — 2-45-48; промышленни, юртбоахамен, письмойн отделий — 2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02224 Заказ № 5167.